

ZPRAVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Prosinec 2003

Ročník XIII

Číslo 12

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Poškození životního prostředí se nesmí vyplácet 1

Na aktuální téma: ČIŽP

Vodní elektrárna Petrkov 4
Spalovna v Lysé nad Labem 5
Znečištění Labe rok po povodni 6
Národní park Šumava v datech 10
Devastační těžby 12

Aktuality

Sněmovna ohrozila plnění našich závazků k EU 13
Evropské zákony na poslance neplatí 13
První ohlasy na zamítnutí novely zákona 114 ... 13
MŽP předložilo vlastní scénář
Státní energetické koncepce 14
Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie pro rok 2004 15
V Římě se konal workshop o udržitelném rozvoji 15
V Praze se jednalo o „ecolabelling“ 16
Kancelářský nábytek a prostředek na mytí nádobí – další dva držitelé české ekoznačky .. 16
10. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny 18
Prostředky EU z fondu ISPA pomáhají odstraňovat škody po povodni v roce 2002 19
Ekofilm expandoval do Českých Budějovic 20
Posilování procesu environmentálního povolování v ČR 22

Evropská unie

Zasedání Rady EU pro životní prostředí v Lucemburku 23
Česká a moravská města mohou opět soutěžit o Evropské ceny 25

Informujeme

Jak kvantifikovat ekologickou újmu? 26
Jsou vodní díla na dolním Labi opravdu potřebná? 29

Představujeme

Klub ekologické výchovy 31
Ekofilm 2003 – udělené ceny 32

Ministr Libor Ambrozek, hejtmán Jihočeského kraje RNDr. Jan Zahradník, starosta Českého Krumlova JUDr. František Mikeš, generální ředitel ČSOB Ing. Pavel Kavánek, člen představenstva Appian Group Petr Pudil a starosta Českých Budějovic doc. RNDr. Miroslav Tetter na slavnostním vyhlášení výsledků Ekofilmu

Poškození životního prostředí se nesmí vyplácet

Rozhovor Jany Plamínkové s Ing. Janem Slancem, ředitelem České inspekce životního prostředí

Jaké jsou podle Vás hlavní úkoly a hlavní poslání ČIŽP?

Hlavní úkol je jasný, vychází ze složkových zákonů a ze statutu. Jsme víceméně „policie přes životní prostředí“ a myslím, že by se tak Inspekce měla více začít chovat. Měli bychom posílit u našich klientů jasnou představu, že vejde-li inspektor do nějakého podniku či provozu, je to věc, kterou by neměli podceňovat. Přichází zkrátka někdo, kdo jde zkontrolovat, zda se chovají podle zákona, zda se chovají šetrně k životnímu prostředí. Obávám se, že zatím nás naši klienti úplně vážně neberou. Možná je to tím, že nás není dost, možná i tím, že jsme se dosud nesoustředili na zásadní a závažné problémy. Na druhou stranu si myslím, že v mnoha ohledech jsme už docela dokázali udělat kus slušné práce ve vymáhání práva životního prostředí. Naposledy jsme byli s paní náměstkyní Jiráskovou ve Spolaně a docela se mi líbila tamní pracovní atmosféra. Vedení podniku nás už nebralo jako někoho, kdo chce dělat jenom problémy, ale jako někoho, kdo chce pomoci ekologické problémy řešit a bez něhož se řešit nedají.

Jak chcete prestiž Inspekce zvýšit?

Nejprve tím, že zkvalitníme vlastní práci. Teď objíždíme odbory výkonu státní správy a na některých krajích nejsme spokojeni. Na Oblastním inspektorátu Ústí nad Labem ze 17 odvolacích řízení zůstalo jen sedm potvrzených, a to je číslo, které nechci akceptovat. My bychom měli vydávat taková rozhodnutí, která budou v odvolacích řízeních potvrzená. To znamená, že řízení musí být kvalitní a rozhodnutí musí být rovněž kvalitní. Budou z nich také vyplývat odpovídající nápravná opatření a odpovídající sankce. Naše rozhodnutí by měla být respektovatelná, ale také velmi respektovaná.

Naše nedostatky projednáváme s hlavními inspektory a dopracovali jsme se k tomu, že mnohde vše začíná nekvalitní prací inspektora. Důsledkem je pak nedostatek respektu kontrolovaného subjektu. V oprávněných případech musí být pokuty vyšší, je třeba využívat možností, které dává zákonné rozpětí, a to z několika důvodů. Manažer v roce 1990 bral 5000 Kč měsíčně a pokuta 10 000 Kč byla vysoká. Dnes mají vrcholoví manažeři platy statisícové a desetitisícová pokuta není tolik. Jestliže pokutujeme subjekt s miliardovým ročním obratem, musíme mu dát přiměřenou pokutu. Pokuta ve výši 10 000 Kč nepřiměje např. vedení obchodních řetězců učinit taková opatření, aby jejich jednotlivé provozovny po republice neporušovaly zákony. Uvedu jeden konkrétní příklad z Plzně: Západočeské sběrné suroviny v jedné své provozovně vypalovaly bužíрку z elektromotorů. Tam nemůžeme dát pokutu 15 000 či 20 000 Kč. Jde o počínání, při kterém vzniká silně kancerogenní produkt a dochází k ohrožení životního prostředí všech lidí, kteří chodí kolem provozovny a musí tyto věci dýchat. Je to naprosto nešetrné chování, navíc od velké a zkušené firmy, která by měla vědět, jak se chovat. V takovém případě sankce musí být odpovídající. A nelze na to nahlížet z pohledu jedné provozovny. Takový podnik musí vést ve všech svých provozovnách zaměstnance k tomu, že podobné činnosti se dělat nemohou a nesmějí.

Průměrná výše pokuty byla v roce 2000 asi 30 000 Kč. Neměly by sankce být více odstrašující? Zatím se asi mnoha hříšníkům vyplatí spíše znečišťovat než činit často nákladná nápravná opatření.

Přesně tak. Zatím jsme strašně neobjektivní. Je-li rozsah pokuty od 10 000 Kč do 10 000 000 Kč, pak musíme rozlišovat. Minulé vedení Inspekce se snažilo vypracovat pro inspektory metodiku, podle které by se dopracovali k přesnějšímu stanovení pokuty v daném rozpětí. Bohužel se to nesetkalo s úspěchem. Máme-li metodiku a na vše nějaké body, tak může místo inspektora udílet pokutu rovnou počítač. Vše je v lidech. Pokuta musí především odrážet fakt, že chceme zabránit poškozování životního prostředí, ne že dám pokutu a odškrtnu si čárku. Proto mě mrzí, když si někdo dá půl roku práci se správním řízením a pak se dozvím, že v jiné provozovně téže firmy se zákon porušuje úplně stejně, protože naše pokuta se nesetkala s odezvou,

kteřá by dalšímu poškozování zabránila. Pokuta nemá být likvidační, ale má být výchovná. Soukromníka s jedním zaměstnancem mohu vychovávat desetitisícovou pokutou, ale u firem s miliardovými obraty musí být pokuty přiměřeně vyšší. Musíme zohlednit velikost podniku a jeho sílu, aby byl dopad účinný a aby se poškozování životního prostředí nevyplácelo. Jestliže někdo myje kamiony na zpevněné ploše, která je odkanalizovaná do vodoteče, umyje jich šest za den a dělá to pět dní v týdnu po dva roky, pak pokuta 15 000 Kč není odpovídající. A žádný výpočet vyhodnocující znečištění toku apod. neobstojí. Musíme brát v úvahu také ekonomický efekt: umýt soupravu s vlekm stojí dejme tomu 1000 Kč, denně jde tedy o zisk 6000 Kč, za rok 1,5 mil. Kč. Pokuta 15 000 Kč pak svědčí jen o bezzubosti Inspekce, protože je tak nízká, že se firmě vyplatí životní prostředí poškozovat.

Není nízká výše udělovaných pokut daná také pocitem inspektora, že 15 000 Kč zaplatí každý bez řečí, zatímco u pokuty řekneme 500 000 Kč už by se mohly firmy odvolávat a v následném řízení by mohla být pokuta zrušena?

Ano, tento problém tu všichni vnímáme. Inspektory možná nutí k takovému chování „čárkový“ systém vyhodnocování jejich práce. Pořád hodnotíme počet provedených kontrol, ale počet není nejdůležitější. Nejdůležitější je provést kontrolu tam, kde je účinná a potřebná, a provést ji tak kvalitně, abych potom mohl udělat kvalifikované rozhodnutí. Nebráním se ani výsledkům typu: „nedokázal jsem shromáždit dost podkladů, abych mohl v rámci řízení dát vysokou pokutu“. Ale musíme si objektivně říci, že jsme nedokázali sehnat důkazy. Naopak tam, kde je sehnat umíme, tak to musíme udělat pořádně! Nemohu přemýšlet stylem „dám malou pokutu, nikdo se neodvolá a nikdo tak neodhalí nedostatky v mé práci“.

Proto jsme nastartovali organizační změny, které stanovují, že samostatný inspektor provede kontrolu, vedoucí oddělení podepisuje rozhodnutí, a nad vedoucím oddělením je ještě náměstek. Jsou tam tedy tři roviny, na nichž dochází ke kontrole rozhodnutí. Navíc se snažíme inspektorům poskytnout pomoc specialistů. Inspektoři tak budou oprávněni a v mnoha případech i povinni konzultovat rozhodnutí s právníky. Snažíme se, aby každé rozhodnutí bylo natolik kvalifikované a výše pokuty natolik dobře zdůvodněná, aby se nám poměr 17 vydaných a 7 obhájených rozhodnutí už nestával, aby to byl poměr řekneme 17:15. Odvolací orgán nesmí prostě mít důvod naše rozhodnutí zrušit. V tom vidím svůj největší úkol.

Jak je Inspekce připravena na vstup do EU? Změní se nějak vaše činnost po vstupu ČR do EU?

Z hlediska Inspekce jako instituce se mnoho nezmění. Mohou se změnit vstupy, tedy zákony, ale ty už jsou z velké části se zákony EU sladěny. S evropskými organizacemi, které hájí životní prostředí na stejné bázi jako ČIŽP, máme kontakty. Informací o tom, jak se v Evropě postupuje, máme dost, problémy bych v tom žádné neviděl.

Jedním z problémů bude mezistátní pohyb odpadů v době, kdy padnou kontroly na hranicích

jednotlivých států. V červnu letošního roku se konala na toto téma v Praze konference inspekčních orgánů zemí EU pro životní prostředí (IMPEL). Databáze o pohybu odpadů se měla začít budovat v Brně. Už se s tím začalo?

Brněnský inspektorát je poměrně dobře personálně obsazen, ale myslím, že nemůžeme takto specificky přesílat nějakou kompetenci. Bude to prostě činnost Inspekce, a doufám, že to bude činnost ředitelství, protože jde skutečně o celoplošnou působnost Inspekce. Sledovat odpady samozřejmě musíme, ale vzhledem k tomu, že se zpracovává Plán odpadového hospodářství republiky a následně i krajů, doufám, že i my jako Inspekce přejdeme ke sledování pohybu odpadů nikoli až ve fázi likvidace, ale už ve fázi jejich vzniku. A tady si myslím, že nás čeká do budoucna kus práce – třeba začít sledovat materiálové bilance uvnitř jednotlivých výrobních podniků. Výrobce si např. zatřídí odpad – a my bychom měli sledovat, zda ho zatřídí správně a zda s ním pak správně nakládá. V současnosti nám může nějaký odpad uniknout či jeho množství může být zkresleno, ale až se začneme starat o odpady v místě vzniku, tak by k tomu nemělo docházet.

Jaké jsou nejčastější zjištěné prohřešky?

Nejčastěji jde o takový klasický „binec“ a šlendrián. Buď chybí potřebné dokumenty, nebo chybí vyškolený člověk a podobně. To jsou věci, které se dají odstranit. Pak jde o záměrné zkreslování údajů – je to taková bojová hra o výši poplatků, o výši odvodů, o emise či emisní limity. Legislativa je už ale natolik dobře postavená, že leccos umíme zkontrolovat. Často je ale na překážku krátkodobé ekonomické uvažování. Tak třeba Aliachem v Hradci Králové: jejich čistírna odpadních vod neplní dlouhodobě limity a management to velmi dobře ví. Vědí také, co je potřeba udělat, ale uvažují krátkodobě. Maximální pokuta činí 10 mil. Kč, ale investice by dosáhly výše stovek milionů. Ekonomicky se jim lepší čistírna prostě nevyplatí.

Jak vypadá v současné době situace se Spolanou Neratovic?

Spolana je podnik, který se dostal pod kontrolu. Problémů je tam několik. Pro nás jako pro Inspekci je to za prvé standardní podnik zabývající se chemickou výrobou, který sledujeme standardním a běžným způsobem. Dále je problematická z hlediska starých ekologických zátěží. Zde Inspekce spolupracuje při odstraňování dioxinů. Teď se tam objevil nový problém, kterým je dioxinová zátěž v rámci amalgámové elektrolyzy, nicméně to vše jsou věci zmapované, jejichž řešení je diagnostikované a mechanismy jsou nastartované.

Spolana se ale ukázala jako velký problém při haváriích během loňské velké vody. Podařilo už se zabezpečit lepší pořádek, aby k něčemu podobnému nemohlo dojít do budoucna?

Chtěl bych pochválit management Spolany, který si uvědomil, že technická řešení, kterými disponovali při povodních, byla nešťastná, stejně jako proškolení lidí či systémy jednání při povodních byly mnohdy zkratovitě a vedly k haváriím. Utrhly se nádrže, chlor unikl, kamsi uplavaly nějaké sudy... Byl to podnik, který

nebyl připraven čelit povodním a problémům, které přinesly. Všichni ve Spolaně si ale uvědomili to obrovské nebezpečí a poučili se. Je zajímavé podívat se dnes na chlorové hospodářství. Ukázalo se totiž, že existují poměrně jednoduché technické prostředky, jak zamezit takovým haváriím a unikům chloru. Jde o kloubové zavěšení nádrží s možností uzávěrů tak, aby plavaly na vodě. Lidé ve Spolaně sami technická řešení hledají a spoustu prostředků do nich investují. Myslím, že tam mají dostatek kvalifikovaných lidí, kteří jsou schopni vyhodnotit důsledky takových havárií.

Kdyby nastala podobná povodeň jako před půldruhým rokem dnes, myslíte, že by následky byly menší?

Určitě. Dnes už by se spousta věcí nemohla stát.

Dostala od vás Spolana nějakou pokutu?

Pokutu jsme udělili, nicméně ta byla zrušena odvolacím orgánem a probíhá mimoodvolací řízení. Čekáme, jak pokuta dopadne. Ani Inspekce během povodní nedokázala zachytit všechno a nechovala se úplně kvalifikovaně. Jsme si toho vědomi a i kvůli tomu proběhly na Inspekci určité změny.

Při udílení pokuty jsme argumentovali porušením provozního řádu. Lišíme se s odvolacím orgánem ve výkladu, zda prostředky, kterými Spolana disponovala a které byly schváleny v provozním řádu jako havarijní prostředky, byly dostatečné. Odvolací orgán má pravdu v tom, že technické podmínky provozu, které byly pro Spolanu schváleny někdy v roce 1995, a to i Českou inspekci životního prostředí, nejsou dobré. Jde tedy trochu o špatnou práci z minulosti, která se nyní objevuje v obtížné vymahatelnosti havarijních podmínek a havarijních řádů. Dnes se pracuje na tom, aby havarijní podmínky i havarijní řády byly smysluplné a vymahatelné.

Jedním z hodně sledovaných provozů byla v nedávné době i spalovna v Lysé nad Labem. Tam se situace i díky tlaku Arniky a ČIŽP zlepšila. Jak to s ní dnes vypadá?

Koncem října jsme měli schůzku s ředitelem, který si stěžoval, že jsme z Lysé udělali své výjezdní pracoviště, že jsme tam zkrátka příliš často. Při schůzce jsme si vysvětlili, že Lysá pro nás je skutečně problémem – jen za poslední rok jsme tam dávali dvě pokuty. A pokud se vedení podniku dočte v novinách, že ředitel Inspekce ustavil komisi a že ta komise k nim druhý den přijede, a komise tam přesto najde nedostatky, tak se vedení chová nerozumně. Byla to téměř ohlášená kontrola a zjistili jsme při ní vyplavení kontejnerů s nebezpečným odpadem. Tomu se dá zabránit, tady šlo zase jen o lidský šlendrián. Proto říkáme, že spalovna pro nás bude ještě nějaký čas podnikem se zvýšeným sledováním. Až tam několika opakovanými kontrolami zjistíme, že je všechno v pořádku, tak se mohou dostat do režimu standardního sledování. Pan ředitel může protestovat, ale jeho lidé se musí naučit, že pořádek je třeba dodržovat.

Na druhou stranu všichni víme, že spalovna má v tuto chvíli zásadní problém, který spočívá ve skladování spalovaných odpadů. Dnes jsou spalovány bez předchozího zakrytí. Je potřeba postavit přístře-

šek či halu, aby na odpady nepršelo. To je velká investice, kterou vlastník musí udělat. Zatím běží projektová dokumentace. Dále je pro nás spalovna standardně v databázi prioritních zdrojů znečištění, průběžně sledujeme její emise. Je třeba říci, že splnění emisních limitů dosáhli před termínem. Spalovna zkrátka není nic dramatického. Nepořádek tam nepochybně byl, i tlakem ekologických aktivit a občanů se vyprovokovala Inspekce ke zvýšené činnosti a společnými silami jsme spalovnu dostali do lepšího režimu.

V říjnu proběhla médii zpráva o stromech, které byly vykáceny v různých místech republiky před supermarkety Lidl. Máte možnost zde nějak účinně zasáhnout?

Tento případ budeme jako Inspekce řešit, pokud se policii podaří prokázat původce činu. Zde je problematická legislativa, konkrétně výklad zákona č. 114. V zákoně se říká, že vinen je ten, kdo drží v ruce motorovou pilu. Ale měli bychom se spíše ptát podle římského práva, „komu ku prospěchu?“. Pak bychom totiž měli více možností zasáhnout a zjišťovat skutečného původce činu. V současnosti platí, že zjedná-li si někdo jiného s motorovou pilou a přikáže mu, aby dotýčný něco pořezal, tak námi pokutován je ten konečný subjekt, ačkoli ten může jednat i v dobré víře. Myslím, že by stálo za to iniciovat v tomto směru drobnou změnu zákona.

Tyto „řetězové“ kauzy jsou pro nás velkým problémem. Je-li tam deset různých subjektů, které kácely na deseti různých místech, je to pro nás deset přestupků, které budeme problematicky dostávat do souvislosti. Zde jsme nepochybně dva kroky za tím, kdo takový čin páchá. Asi si legislativci neuměli představit, že by se někdo mohl takto hrubým způsobem a celoplošně chovat k přírodě. V případě Lidl jde ale i o selhání lidského faktoru. My nejsme schopni najít viníka, ale nepochybují o tom, že ve všech městech existují desítky svědků, kteří o kácení věděli. Jestliže tyto lidé nepomohou policii a nepomohou Inspekci, tak se viníka vypátrat asi nepodaří. Inspekce nemůže být všude. Jde o to, zda jsme či nejsme ochotni tolerovat takové jednání jako občané. A to legislativa nevyřeší.

Další velmi bolavou a dlouholetou kauzou je skládka Pozdátky, prodaná před časem sou-

kromě firmě, která ale sanaci zatím nezačala. Co bude se skládkou dál?

Pozdátky se staly opět jednou z našich priorit. Snažíme se je přesunout z kompetence oblastního inspektorátu sem do Prahy. Nikdo tam zatím nenaplnuje vydaná rozhodnutí tak, jak by bylo potřeba. Celou kauzu musíme vyhodnotit a nějaké řešení najít. Myslím, že do hledání řešení zapojíme nejen odpadáře, ale všechny naše složky a že najdeme opatření, která budou razantní a dostatečně účinná.

Umožňují stávající zákony odvádět Inspekci dobrou práci, nebo byste je potřebovali v některých oblastech zlepšit?

Když jsem nastoupil, tak mě moji kolegové přesvědčovali o tom, že je potřeba změnit legislativu, aby mohli lépe dělat svoji práci. Já bych to otočil. Pojďme lépe dělat svoji práci a tam, kde narazíme na jakýkoli problém, pojďme iniciovat na MŽP legislativní změny. Myslím totiž, že legislativní rámec nám umožňuje spoustu věcí, ale že ho mnohdy nedostatečně využíváme. Vezměte si třeba Chrudimku a vodní elektrárnu Petrkov (viz článek dole, pozn. red.). Teprve když jsme se společně podívali na věc a celou kauzu začali řešit „vodaři“ spolu s „přírodáři“, zjistili jsme, že můžeme použít poměrně razantní opatření k omezení či ukončení provozu vodní elektrárny a všechny kroky se podařilo podstatně zrychlit.

Nová struktura Inspekce směřuje právě k tomu, abychom byli schopni dívat se na problémy integrovaně, tedy z hlediska všech tří technických i obou ochranných složek. Věřím tomu, že chceme-li problém řešit, tak si cestu najdeme. Důležité je vyzvat kolegy ke spolupráci, dát dohromady tým a v tomto týmu najít řešení. Najít řešení tak razantní, abychom poškozování životního prostředí zabránili. Když se vrátíme zpět k výši pokut, zjistíme, že máme před sebou obrovský prostor. Jestliže pokuta může dosáhnout výše 10 mil. Kč a při opakovaných porušeních zákona až 20 mil. Kč, a my jsme rozdali za rok pokuty za 69 milionů Kč, tak Inspekce využívá tak 1 % svých možností. Nejsem pesimista, myslím, že prostředky máme.

Děkuji za rozhovor.

V Praze dne 5. 11. 2003

Vodní elektrárna Petrkov

Pozornost veřejnosti vzbudil v poslední době případ malé vodní elektrárny Petrkov, kde provozovatel odebírá z řeky Chrudimky vodu pro provoz elektrárny natolik, že tok byl přerušen. ČIŽP zde shledala hned několik porušení platných zákonů. Podle dokladů předložených České inspekci životního prostředí v rámci správního řízení nemá provozovatel od 1. 1. 2003 žádné povolení k nakládání s povrchovými vodami. Svou činností ovlivňuje část toku řeky Chrudimky v délce 1345 m. Tento úsek se nachází v území se zvláštní ochranou, tj. v I. a II. zóně Chráněné krajinné oblasti Železné Hory, a je biotopem zvláště chráněných druhů ryb. Nedostatečným až nulovým průtokem vody je tento úsek devastován a dochází k nedovoleným změnám obecně i zvláště chráněných částí přírody. ČIŽP vydala na úseku ochrany vod

i ochrany přírody správní rozhodnutí o pokutách, která dosud nenabyla právní moci. Dne 26. 9. vydala kromě toho ČIŽP rozhodnutí o omezení činnosti tak, aby byl zachován průtok vody v řece od 1. 4. do 30. 9. 450 l/s a v období od 1. 10. do 31. 3. 530 l/s. Odvolání proti tomuto rozhodnutí nemá podle zákona odkladný účinek. Jelikož provozovatel do dnešního dne (zpráva byla vydána 31. 10. 2003, pozn. red.) toto rozhodnutí nesplnil, podala ČIŽP návrh na exekuční vynucení. Obrátila se rovněž na policii se žádostí o pomoc při vymáhání rozhodnutí. Zároveň se obrátila na Energetický regulační úřad, jemuž dala podnět ke zrušení licence na výrobu elektrické energie provozovatele malé vodní elektrárny Petrkov.

***Mgr. Eva Rolečková,
tisková mluvčí ČIŽP***

Spalovna v Lysé nad Labem

Televizní reportáže odvysílané na začátku července obrátily pozornost veřejnosti k Lysé nad Labem. Mediální zájem vyvolala zjištění sdružení Arnika, které nechalo provést analýzu vzorků z jednoho kohouta z Lysé nad Labem. Analýza prokázala vysoký obsah dioxinů i PCB. Ve všech reportážích byla za původce tohoto znečištění označena místní spalovna.

Česká inspekce životního prostředí sleduje dodržování zákonů a norem v této spalovně již od roku 2000. Od té doby tam provedla celkem 17 kontrol, při kterých byly celkem třikrát uděleny pokuty – poprvé 2. 9. 2002 udělena pokuta za neposkytnutí informací, podruhé 25. 9. 2002 za převzetí odpadu a konečně v září letošního roku rozhodl ČIŽP ve správním řízení o udělení sankce ve výši 200 000 Kč za porušení schváleného provozního řádu. V předchozích dvou letech vycházel ČIŽP z autorizovaných měření emisí, která po posledních technologických úpravách spalovny v první polovině roku 2002 vykazovala uspokojivé hodnoty pod předepsanými limity. Poslední takové autorizované měření proběhlo letos v dubnu.

V červnu letošního roku provedla Česká inspekce životního prostředí další z namátkových kontrol, při které nezjistila žádné porušení předpisů. Další kontrola ČIŽP 3. července 2003 ukázala na tři porušení provozního v oblasti uložení odpadu. Ve správním řízení ČIŽP rozhodla o udělení sankce ve výši 200 000 Kč. Zároveň doporučila vybudovat meziklad. Ředitel ČIŽP Ing. Jan Slanec zařadil už v červenci Lysou nad Labem mezi aktuální priority inspekce. Posílil tak například provádění integrovaných kontrol různých oddělení inspekce a možnosti zadání vlastních analýz a rozborů.

Ve dnech 25. až 27. července provedla ČIŽP odběry vzorků ryb z rybníků v okolí spalovny. Místa získaných vzorků ležela na opačnou stranu od spalovny. Tato volba měla vyloučit nebo potvrdit dosaďadní podezření o původci ekologické zátěže.

Zatímco Josefův rybník leží na sever od spalovny, zpravidla mimo její kouřovou vlečku, blíže k prostoru bývalé vojenské základny v Milovicích, rybníky Holaňák a Okrouhlík se rozkládají naopak jižně od spalovny a její kouřová vlečka je zasahuje. Samotná zjištění ale skutečného původce jasně neoznačila. U dvou ryb odchycených v Josefově rybníku (severně od spalovny) analýza odhalila vyšší obsahy PCB než u ryb odchycených v rybnících Holaňák a Okrouhlík (jižně od spalovny). Obsah dioxinů byl u všech ryb srovnatelný s hodnotami známými ze vzorkování ryb v celé České republice a mnohem nižší než stanovuje limit EU pro dioxiny v rybím mase 4 pg/g živé váhy. Z výsledku je patrné, že kontaminace ryb může souviset spíše s nedalekou oblastí vojenského prostoru v Milovicích než přímo se spalovnou.

V pondělí 29. září 2003 provedla ČIŽP další namátkovou kontrolu ve spalovně v Lysé nad Labem. Reagovala tak na další podnět sdružení Arnika. Tentokrát integrovaná kontrola nezjistila žádná nedostatky v uložení odpadu, včetně nemocničního. Uložila nápravné opatření k obnovení valů, které byly z důvodů stavebních úprav částečně odstraněny, tak aby znovu plnily funkci hráze v případě úniku skladovaných kapalných látek.

ČIŽP se bude spalovně v Lysé nad Labem při své kontrolní činnosti dále podrobně věnovat. Zabývat se bude i případným rozsáhlým monitoringem oblasti, pro který se město a kraj snaží získat finanční prostředky.

(tisková zpráva ČIŽP)

Vzorek	Číslo protokolu	PCDD/Fs (dioxin)	Směrnice EU 2375/2001/EU pro PCDD/F	Průměrné hodnoty v EU pro PCDD/F	PCBs	Průměrné hodnoty v EU pro PCB
		pg WHO- TEQ/g tuku	pg WHO- PCDD/F-TEQ/g živé váhy	pg I-TEQ/g tuku	pg I-TEQ/ g tuku	pg I-TEQ/g tuku
Sumeček americký	3643 Josefův rybník	22,9-25,0	4	10 (0,3-47)	188,1- 188,1	30
Plotice	3644 Josefův rybník	17,5-18,8	4	10 (0,3-47)	209,8- 209,8	30
Karas	3645 rybník Holaňák	5,6-8,1	4	10 (0,3-47)	36,0-36,8	30
Sumeček americký	3646 rybník Okrouhlík	6,9-3,6	4	10 (0,3-47)	28,6-30,5	30

Znečištění Labe rok po povodni

Více než 12 měsíců, které uplynuly od loňské povodně, přineslo celou řadu rozporuplných informací o kvalitě vody v Labi, o skutečných ekologických následcích povodně i o možných rizicích spočívajících v protipovodňové ochraně významných chemických závodů ležících v blízkosti vodních toků.

Kompetence ČIŽP umožňují pravidelně sledovat nejvýznamnější znečišťovatele a nutit je ke snižování zátěže a respektování všech norem. Díky investicím státu i soukromých subjektů a také vlivem dlouhodobého tlaku České inspekce životního prostředí se podařilo omezit celou řadu významných zdrojů znečištění. Konečným výsledkem je zlepšování kvality labské vody v několika různých kritériích. Tento stručný materiál by měl dokladovat základní pozitivní vývojové tendence.

V průběhu loňských povodní se objevily také obavy, jaký bude mít přírodní kalamita takového rozměru dopad na znečištění životního prostředí. S odstupem jednoho roku je možné konstatovat, že loňská povodeň nepoznamenala v konečném důsledku kvalitu vody ani sedimentu významně negativním způsobem. Byla sice nejvýznamnějším zásahem do dlouhodobého vývoje znečištění, její následky ale nejsou jednoznačné. Projevila se u některých sledovaných ukazatelů poklesem naměřených hodnot a u jiných nárůstem. Tato skutečnost vyplývá zejména z charakteru jednotlivých ukazatelů – u některých sledovaných ukazatelů znečištění dochází k vyplavování a vymývání ze zaplavených území a u jiných zase zvýšené průtoky během povodní způsobily jejich pokles.

Profil Valy

Průměrné hodnoty všech naměřených ukazatelů ve sledovaném období byly, v porovnání s imisními standardy NV č. 61/2003 Sb., dodrženy, s výjimkou ukazatele suma PCB a mírného zvýšení ukazatele AOX. Většina zjištěných hodnot v roce 2003 se po povodních v roce 2002 vrátila k obdobným hodnotám naměřeným v roce 2001, s výjimkou ukazatele suma PCB, který se v roce 2003 zvýšil na zhruba dvojnásobek ve srovnání s rokem 2001. ČIŽP ve spolupráci s Povodím Labe bude dále zjišťovat příčinu tohoto nárůstu.

Kvalita vody, profil Valy – 118,07 ř. km – pod ALIACHEM a.s, o.s. Synthesia

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001			Rok 2002			Rok 2003			Nařízení vlády č.61/03Sb
		Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	
CHSK _{Cr}	mg/l	19,15	13	39	16,38	12	22	18,2	11,2	25	35
NEL	mg/l	0,03	0,01	0,07	0,05	0,01	0,13	0,03	0,01	0,09	0,1
PAU – 6	ng/l	56,8	12	211	32,2	17	66	49,43	23	147	200
AOX	µg/l	46	28	85	31,1	18	45	33,7	20	62	30
TCE	µg/l		0,1	0,1		0,1	0,11	0,1	0,1	0,1	1
EDC	µg/l		0,1	0,1		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	1
suma PCB	ng/l	22,6	7,4	61,7	14,4	7	51,9	44,51	24	84,1	12
p, p – DDT	ng/l		1	1		1	6,2	1,8	1	6,4	10
Hg	µg/l		0,05	0,1		0,05	0,1	0,05	0,05	0,06	0,1
Cd	µg/l		0,1	0,2		0,1	0,2	0,06	0,05	0,08	1
Pb	µg/l		1	7	1,6	0,5	3,3	1,8	0,6	3,1	15

Profil Obříství

Průměrné hodnoty všech naměřených ukazatelů ve sledovaném období byly, v porovnání s imisními standardy NV č. 61/2003 Sb., dodrženy, s výjimkou ukazatele suma PCB a EDC (1,2 – dichlorethan) v roce 2001 a 2002. Převážná většina naměřených hodnot v roce 2003 byla zhruba na stejné úrovni jako v roce 2001, pouze naměřené hodnoty suma PCB byly zhruba dvojnásobné. V jednotlivých případech byly vlivem povodní překročeny maximální hodnoty CHSK_{Cr} a NEL v roce 2002.

V porovnání hodnot naměřených v roce 2003 a v roce 2001 je možno konstatovat, že kvalita vody v Labi v daných profilech se po povodních v roce 2002 v podstatě vrátila na úroveň roku 2001 s tím, že některé hodnoty ukazatelů (např. PAU, AOX a těžké kovy) zjištěné v roce 2003 jsou i nižší, s výjimkou ukazatele suma PCB, který se v roce 2003 zvýšil zhruba na dvojnásobek.

Součástí tohoto dokumentu je také přehled opatření, které ČIŽP realizovala ve vztahu k nejvýznamnějším chemickým provozům v blízkosti toku Labe.

Kvalita vody

ČIŽP dlouhodobě sleduje znečištění labské vody velkými chemickými podniky, jako jsou Synthesia Pardubice – Semtín – profil Valy, Spolana Neratovice – profil Obříství, a Spolchemie Ústí nad Labem – profil Děčín.

Pro základní informaci o vývoji znečištění jsme vybrali výsledky sledování kvality vody a sedimentů v toku Labe za roky 2001, 2002 a 2003 ve třech vybraných profilech. Výsledky rozborů, získaných od ČHMÚ a podniku Povodí Labe, s.p., byly porovnány s imisními standardy ukazatelů přípustného znečištění povrchových vod, stanovenými Nařízením vlády ČR č. 61/2003 Sb.

Kvalita vody v profilu Obříství – 4,73 ř. km – pod závodem Spolana Neratovice

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001			Rok 2002			Rok 2003			Nařízení vlády č.61/03Sb
		Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	
CHSK _{Cr}	mg/l	18	12	33	21,38	13	50	18,9	13	30	35
NEL	mg/l	0,03	0,01	0,07		0,01	0,23	0,03	0,01	0,07	0,1
PAU – 6	ng/l	54,8	9,7	236	39,1	14	138	44,94	9,6	131	200
AOX	µg/l	37,6	20	62	30,1	19	47	24,9	20	33	30
TCE	µg/l		0,1	0,2	0,1	1,3		0,12	0,1	0,17	1
EDC	µg/l	1,24	0,1	12	2,13	0,1	12	0,2	0,1	0,37	1
suma PCB	ng/l	13	7,1	68,1	8,8	6,3	35,6	24,9	9,1	64,3	12
p, p - DDT	ng/l		1	1		1	2,1	1	1	1	10
Hg	µg/l		0,1	0,1		0,05	0,1	0,05	0,05	0,05	0,1
Cd	µg/l		0,1	0,3	0,12	0,1	0,2	0,07	0,05	0,11	1
Pb	µg/l		1	13	1,7	0,5	5,6	1,8	0,5	3,3	15

Profil Děčín

Všechny naměřené průměrné hodnoty sledovaných ukazatelů v tomto období byly, v porovnání s imisními standardy NV č. 61/2003 Sb., dodrženy. Převážná většina hodnot od roku 2001 do roku 2003 měla postupně klesající tendenci. V tomto období byly ojediněle překračovány pouze jednotlivé maximální hodnoty CHSK_{Cr}, NEL, suma PCB, AOX a EDC.

Kvalita vody v profilu Děčín + 88,02 ř. km – pod závodem Spolchemie Ústí nad Labem

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001			Rok 2002			Rok 2003			Nařízení vlády č.61/03Sb
		Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	Průměr	Min.	Max.	
CHSK _{Cr}	mg/l	27,92	17	74	27,61	19	54	25,3	17	35	35
NEL	mg/l	0,05	0,01	0,13	0,02	0,01	0,08	0,02	0,01	0,08	0,1
PAU – 6	ng/l	118,3	18	820	90,9	7,6	434	56,43	17	165	200
AOX	µg/l	33,2	23	43	29,1	15	49	28,4	23	33	30
TCE	µg/l		0,1	0,43		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	1
EDC	µg/l		0,1	0,3	0,42	0,1	1,3	0,11	0,1	0,18	1
suma PCB	ng/l	11,7	6	40,1	7,6	6	78,9	10,91	7	29,4	12
p, p – DDT	ng/l		1	1		1	6,2	1,1	1	1,4	10
Hg	µg/l		0,1	0,1		0,05	0,1	0,05	0,05	0,06	0,1
Cd	µg/l	0,18	0,1	0,7	0,15	0,1	0,3	0,09	0,05	0,22	1
Pb	µg/l		1	9		1	7,6	2,7	0,5	7,5	15

Kvalita sedimentů

Odběry vzorků sedimentů za účelem analýzy byly prováděny v letech 2001 a 2002 dvakrát ročně, v roce 2003 zatím jednou. Vzhledem k tomu, že není stanoveno vhodnější kritérium pro hodnocení kvality sedimentů, byl pro orientaci použit Metodický pokyn MŽP ČR „Kritéria znečištění zeminy a podzemní vody“ z roku 1996. Pro srovnání bylo použito kritérium C pro obytnou zónu, jehož překročení představuje znečištění, které může znamenat významné

riziko ohrožení zdraví člověka a složek životního prostředí. Zmiňované kritérium C nebylo ve sledovaných profilech překročeno ani v jenom ze sledovaných ukazatelů.

Odběr vzorků sedimentů je prováděn jedenkrát za šest měsíců – z jednoho vzorku odebraného v roce 2003 lze prozatím konstatovat, že **došlo k poklesu koncentrací PCB a těžkých kovů v sedimentech Labe.**

Profil Valy

PCB – proti roku 2001 byla v r. 2003 naměřena více než 2,5 krát nižší celková koncentrace, nižší jsou i koncentrace jednotlivých kogenerů. Těžké kovy – v r. 2001 a v r. 2002 byly naměřeny téměř stejné koncentrace. V r. 2003 nastal výrazný pokles u Hg o 50 %, Cd cca o 30 %, Pb cca o 40 %. O,p – DDT – významné snížení zjištěných koncentrací v r. 2003 proti r. 2001 (více než 5x). AOX – setrvalý stav.

Kvalita sedimentu v Labi v profilu Valy, ř. km – 118,07 – pod ALIACHEM a.s. Syntezia

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	MP MŽP	Poznámka
AOX	mg/kg	47	27	44		
TCE	µg/kg			20		
EDC	µg/kg			20	3 000	1,2-dichlorethan
PCB 28	µg/kg	43,3	22,5	11		
PCB 52	µg/kg	36	22,5	13		
PCB 101	µg/kg	14,5	67,5	5,6		
PCB 118	µg/kg			3		

PCB 138	µg/kg	11,1	6,6	3		
PCB 153	µg/kg	14,6	8,5	7,1		
PCB 180	µg/kg	12,6	5,9	5,7		
PCB celk.	µg/kg	132,1		48,8	5 000	
o, p - DDT	µg/kg	18,4		3,3		
p, p - DDT	µg/kg			3		
DDT celk.	µg/kg			6,3	2 500	
Hg	mg/kg	1,4	1,4	0,7	10	
Cd	mg/kg	2,5	3	0,9	20	
Pb	mg/kg	87	91	48	300	

MP MŽP – Metodické pokyny MŽP ČR z r. 1996, Kritéria znečištění zeminy a podzemní vody

Profil Obříství

PCB – proti r. 2002 byla v odebraných vzorcích zjištěna více než 2,5 krát nižší koncentrace jak celková, tak i jednotlivých kogenerů. AOX – po zjištění vyšších koncentrací v r. 2002 nastalo v r. 2003 snížení téměř na úroveň r. 2001. Těžké kovy – snížení koncentrací v r. 2002 proti r. 2001 o cca 30 %, v r. 2003 stejná úroveň jako v r. 2002.

Kvalita sedimentu v Labi v profilu Obříství, ř. km – 4,73 – pod Spolanou Neratovice

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	MP MŽP	Pozn.
AOX	mg/kg	16,5	39,5	20		
TCE	µg/kg			20		
EDC	µg/kg			20	3 000	1,2-dichlorethan
PCB 28	µg/kg	10,5	9,9	3,9		
PCB 52	µg/kg		8,1	3		
PCB 101	µg/kg		7	3,5		
PCB 118	µg/kg			3		
PCB 138	µg/kg		16	3,3		
PCB 153	µg/kg		19,3	6,6		
PCB 180	µg/kg		17,3	5,8		
PCB celk.	µg/kg		77,6	29,1	5 000	
o, p – DDT	µg/kg			3		
p, p – DDT	µg/kg			4,6		
DDT celk.	µg/kg			1,2	2 500	
Hg	mg/kg	1,5	1	1,8	10	
Cd	mg/kg	2,6	1,8	2,4	20	
Pb	mg/kg	97	69	69	300	

MP MŽP – Metodické pokyny MŽP ČR z r. 1996, Kritéria znečištění zeminy a podzemní vody

Profil Děčín

PCB (k dispozici výsledky pouze pro 2 ze 7 sledovaných kongenerů, kongenery 153 a 180) – snížení koncentrací v r. 2003 proti r. 2002 o 15 – 30 %. Těžké kovy – setrvalý stav, nejvyšší koncentrace ze všech sledovaných profilů. P, p – DDT – proti r. 2002 naměřena v r. 2003 téměř 10x nižší koncentrace. AOX – setrvalý pokles zjištěných koncentrací (35 – 28,5 – 10 mg/kg).

Kvalita sedimentu v Labi v profilu Děčín, ř. km + 88,02 (pod Spolchemií)

Ukazatel	Rozměr	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	MP MŽP	Pozn.
AOX	mg/kg	35	28,5	10		
TCE	µg/kg			20		
EDC	µg/kg			20	3 000	1,2-dichlorethan
PCB 28	µg/kg			3		
PCB 52	µg/kg			3		
PCB 101	µg/kg			3		
PCB 118	µg/kg			3		
PCB 138	µg/kg			3		
PCB 153	µg/kg		5,45	3,6		
PCB 180	µg/kg		3,5	3		
PCB celk.	µg/kg			21,6	5 000	
o, p – DDT	µg/kg			3		
p, p – DDT	µg/kg		93,46	4,4		
DDT celk.	µg/kg			7,4	2 500	
Hg	mg/kg	1,7	1,7	1,5	10	
Cd	mg/kg	3,5	5,1	2,4	20	
Pb	mg/kg	127,5	148	133	300	

MP MŽP – Metodické pokyny MŽP ČR z r. 1996, Kritéria znečištění zeminy a podzemní vody

Použité zkratky:

PCB – polychlorované bifenylly
 DDT – dichlor difenyl trichlorethan
 CHSK_{Cr} – chemická spotřeba kyslíku
 dichromanem draselným
 NEL – nepolární extrahovatelné (ropné) látky
 PAU – polycyklické aromatické uhlovodíky
 AOX – adsorbovatelné organické halogeny
 TCE – trichlóretylén
 EDC – 1,2-dichlóretan
 Hg – rtuť
 Pb – olovo
 Cd – kadmium

Přehled vývoje řešení problémů v oblasti ochrany vod u čtyř nejvýznamnějších průmyslových provozů na Labi za rok po povodních v srpnu 2002

ALIACHEM – Synthesia, a. s. Pardubice:

- 6. 5. 2003 – kontrolní den přípravy sanačních prací, vyhodnocení pilotních projektů sanace skládek železitých pilin a laguny beta smoly
- rozhodnutí č.j. 05/OV/62/03/Če ze dne 6. 1. 2003 – pokuta 150 000,- Kč za překročení limitů vypouštěných odpadních vod z výpusti A 6 (odvolání, nabytí právní moci 14. 3. 2003)
- rozhodnutí ČIŽP pro realizaci I. etapy sanace skládek železitých kalů a laguny beta smoly č.j. 5/OV/5375/2003/Va – O 7/03 ze dne 10. 7. 2003, nabytí právní moci dne 14. 7. 2003, termín pro dokončení I. etapy do 1. 6. 2006
- zahájení správního řízení – pokuta za překročení limitů vypouštěných odpadních vod 8/2003
- zahájení správního řízení – sanace laguny destilačních zbytků (realizace sanace bude FNM vyhlášena s lagunou beta smoly)

Spolek pro chemickou a hutní výrobu, a. s., Ústí nad Labem:

- přepojení odpadních vod na ČOV Ústí nad Labem – Neštěmice (původně OV vypouštěny do Klišského potoka, ústí do Bíliny) – leden 2003
- rozhodnutí č.j. 4/OV/5073/03/Br ze dne 2. 7. 2003 – pokuta 300 000,- Kč Severočeským vodovodům a kanalizacím, a. s. – ČOV Neštěmice – znečištění Labe v souvislosti s přepojením OV ze Spolku pro chemickou a hutní výrobu dne 11. 4. 2003
- zahájení přípravy sanace SEZ v provozu elektrolýza a vybraných lokalit (kontaminace zemin a podzemní vody – Hg), 1. kontrolní den 6. 3. 2003 – zahájeny přípravné práce, termín dokončení leden 2005 (Aquatest, a.s, Geosan Group, a. s.)

SPOLANA, a. s., Neratovice:

- schválena bezpečnostní dokumentace podle zákona č. 353/1999 Sb. – v současné době běží termín pro odvolání
- rekonstrukce skladu chloru po povodních
- vydáno rozhodnutí na sanaci objektů A 1030 a A 1420 (dioxiny) – rozhodnutí ČIŽP č.j. 1/OV/08612/02/Rý ze dne 4. 9. 2002, termín pro dokončení sanace 31. 12. 2008; v srpnu 2003 zahájeny pilotní zkoušky (SITA Bohemia, a. s.)
- probíhají přípravné práce na odstranění staré ekologické zátěže pro starou amalgamovou elektrolýzu (rozhodnutí ČIŽP č.j. 1/ OV/06327/02/Rýze dne 14. 6. 2002), dodavatel sanačních prací TCHAS, a. s., termín ukončení sanace do 31. 12. 2011
- aktualizace analýzy rizik – po povodních předpoklad dokončení koncem roku 2003 (BIJO, a. s.)
- byla provedena řada kontrolních odběrů a analýz pro zjištění stavu znečištění půdy, sedimentů, podzemní a povrchové vody a obsahů závadných látek v biotických vzorcích v okolí Spolany. S výsledky pracuje meziresortní komise expertů při MŽP (vedená prof. Holoubkem), která publikuje výsledky a z nich vyplývající závěry v podobě zpráv. V současné době je připravována studie hodnotící případný vliv kontaminace složek životního prostředí na zdraví obyvatel

Lovochemie, a. s., Lovosice:

- kontrolní den 29. 5. 2003 – ukončení sanačních prací k 31. 5. 2003 (kontaminace zemin a podzemní vody ropnými látkami – DEKONTA, a. s., Kladno); příprava postsanačního monitoringu a prokazování cílových limitů

(tisková zpráva ČIŽP)

Národní park Šumava v datech

Česká inspekce životního prostředí dohlíží prostřednictvím svého inspektorátu v Českých Budějovicích na dodržování zákonů a rozhodnutí orgánů státní správy v Národním parku Šumava. Jako nezávislý orgán dozoru nemůže vstupovat do názorových sporů týkajících se koncepce správy parku a také do bouřlivé diskuse o dalším postupu proti kůrovci v lesních porostech Šumavy. Pokládáme ale za přínosné shrnout v datech problém kůrovce v Národním parku Šumava.

Šumavský národní park (NPŠ) byl vyhlášen v r. 1991 Nařízením vlády České republiky č. 163/1991 Sb. Území NPŠ při jihozápadní hranici republiky bylo vyčleněno z CHKO Šumava, založené v r. 1963. Svými 69 030 hektary je NPŠ z našich parků plošně největší a zaujímá 0,87 % území ČR.

Společně s navazujícím Národním parkem Bavorský les (NPBL), který je přibližně třikrát menší, tvoří ve střední Evropě jedinečný a pozoruhodně rozsáhlý komplex území, často nazývaný „Zelená střecha Evropy“.

Území NPŠ se nachází v nadmořské výšce 600 - 1350 m a jeho převažující část je kryta lesem (81 %), 9 % plochy tvoří zemědělské pozemky, 10 % zaujímají ostatní bezlesé plochy, zastavěná území obcí, komunikace, vodní plochy apod.

Převážná většina lesů je vlastněna státem (53 226 ha) a je spravována MŽP prostřednictvím Správy NP a CHKO Šumava. Zbytek tvoří lesy měst, obcí a soukromých vlastníků.

Původní skladba lesů, nacházejících se na území stávajícího NPŠ, byla zcela odlišná. Hlavní dřevinou byl buk – jeho zastoupení tvořilo 48 %, jak vyplývá z níže uvedených dat.

Dřevina	dříve %	nyní %
smrk	31	82
buk	48	6
jedle	20	2
borovice	0	6

Znamé rozdíly jsou doloženy i v okyselení půd imi-semi. Původní pH činilo 5,4, nyní je menší než 4,0.

V důsledku cíleného hospodaření na Šumavě, obdobně jako na ostatních územích, docházelo činností vlastníků lesů ke změnám druhového složení zdejších porostů. Hlavním důvodem byla jednoduchost hospodaření a vysoká efektivnost smrkových monokultur, které v současné době jako stejnověké a labilní ekosystémy pokrývají většinu území Šumavy. Jako NPŠ byly vyhlášeny i tyto rozsáhlé plochy nepůvodních smrkových lesů.

Podle kritérií Světové organizace na ochranu přírody mají být národní parky územím s původní vegetací, jen málo ovlivněnou lidskou činností. Tato kritéria NPŠ stejně jako 4/5 evropských parků nesplňuje.

Správa Národního parku Šumava na základě svých dlouhodobých záměrů usiluje o vytvoření odolného a vyváženého lesního porostu opětovným vysazováním buku a jedle v příhodných polohách a vytvořením různověkých místních smrčin na vysoko položených plošinách. Návratem k původnímu ekosystému Šumavy by měla být do budoucna vyřešena i stěžejní otázka hospodaření ve smrkových mono-

kulturách, tj. otázka rozvoje kůrovců, která v posledních letech vyvolala rozsáhlou laickou i odbornou diskusi o možnostech asanace.

Historický přehled:

- 1970 vyhlášen Národní park Bavorský les (NPBL) jižně od české hranice v Bavorsku na ploše 13 500 ha mezi Luzným a Černou horou. Původní myšlenkou na tomto území bylo z kulturního lesa vytvořit prales, kde nebudou prováděny žádné lidské zásahy. Myšlenka byla uplatňována postupně, tj. nejprve kolem r. 1973 na cca 3000 ha a v r. 1984 na celé ploše parku.
- 1984 V důsledku větrné kalamity zůstalo v bavorském parku z původních 170 ha postižených lesů nezpracováno 80 ha. To velmi pravděpodobně přispělo k rozšíření kůrovce kalami jak v NPBL, tak později v NPŠ. Do r. 1992 bylo na bavorské straně napadeno kůrovcem cca 260 ha lesů.
- 1988 Kolem NPBL byla vytvořena ochranná zóna o hloubce 500 – 1000 m, kde se proti kůrovci zasahovalo, ale tato zóna nebyla zřízena v severní části parku, tj. při hranicích s ČR.
- 1990 Území CHKO Šumava je napadáno kůrovcem. Správa CHKO Šumava se v souladu s přesvědčením kolegů z Bavorska domnívá, že kůvec nebude působit škody v horských polohách nad 1000 m n. m. Předpoklad se nenaplnil, stejně jako při velké kalamitě v letech 1868 – 1878, byly nejvíce postiženy lokality ve výšce 1050 – 1200 m n.m.
- 1991 Vyhlášen Národní park Šumava.
- 1995 Došlo k silnému kůrovcovému napadení horských smrčů v příhraniční části NPBL, odkud se kůvec masově šířil do horských smrčů NPŠ. Významnou roli pro rozšíření kalamity sehrála i série teplých a suchých let v 1. polovině 90. let minulého století, která přispívala k rychlému namnožení kůrovce. V období 1990 až 1994 se ve vedení CHKO Šumava a NPŠ vystřídal čtyři ředitelé. Koncepční nejasnost v postupu proti kůrovci a nedůsledná asanace postižených ploch představovaly další zvýšení rizika. Nepříznivým faktorem byla také mimořádně bohatá plodnost smrku v r. 1995, která vyčerpala rezervní látku smrku a oslabil jeho schopnost náporu kůrovce odolávat. Byla přijata řada závažných opatření k utlumení kůrovce gradace:
- Vyhlášení bezzásahového území na styku s nejpostiženějšími smrčinami v NPBL, kde tlumení kůrovce (šířícího se z Bavorska) asa-

načními zásahy nebylo realizovatelné vzhledem k nebezpečí pro slatě spadající pod Ramsarskou konvenci. Pás slatí v bezzásahovém území brzdil šíření kůrovce na území za nimi. Konečná rozloha bezzásahového území činila 1325 ha. V tomto území byly dospělé smrkové porosty kůrovcem zničeny.

- Revize I. zón, ze kterých byla vyčleněna většina labilních smrkových porostů napadených kůrovcem, odkud se škůdce v bezzásahovém režimu šířil do okolí.

- Na zbývajícím území NPŠ bylo přikročeno k důsledné asanaci kůrovcem napadeného dřeva. (Na území NPŠ bylo v r. 1994 vytěženo 45,5 tis. m³ kůrovcového dříví, v r. 1995 64 tis. m³, v r. 1996 187 tis. m³, v r. 1997 115 tis. m³, v r. 1998 74 tis. m³, v r. 1999 90 tis. m³ a v r. 2000 50 tis. m³.)

1996 Kůrovec napadl a zničil v NPBL 1600 ha lesního porostu. Do r. 1998 potom padlo za jeho oběť dalších 3600 ha ploch.

NPBL byl rozšířen o část mezi Roklanem a Sokolem, kde rakouská správa od počátku přijala zásadu likvidace kůrovce všemi prostředky. (Ještě v roce 1996 bylo u nás často prezentováno, že v bavorském parku s kůrovcem nebojují a žádné škody tam nevznikají.) Gradace kůrovce v NPŠ kulminovala. Bylo asanováno 187 tis. m³ napadených stromů. Asanace probíhala jen ve II. zónách, ve vybraných I. zónách byla povolena až v roce 1998.

1997 Kůrovec zničil v NPBL několik desítek hektarů původních starých smrkových porostů ve stáří 150 – 300 let, které byly chloubou parku.

1998 Na základě dosavadních zkušeností NPŠ byla povolena asanace kůrovcem napadených polomů v I. zónách. Opatření mělo předejít tomu, aby se tyto zóny staly dlouhodobým zdrojem šíření kůrovce do okolí a tím i destabilizujícím faktorem pro rozlehlé okolní smrčiny.

1999 Povolena asanace kůrovcových stromů ve vybraných porostech I. zón (cca 25 % ploch I. zón). Přijatá opatření zamezila pravděpodobně rozšíření kůrovce do cca 30 tis. ha ohrožených smrčín v NPŠ a vedla k postupnému útlumu jeho gradace. Od r. 2001 byl zaznamenán kůrovec na většině území NPŠ v základním stavu. Zvýšený výskyt je nadále patrný v bezprostředním okolí smrčín ponechaných bez asanačních zásahů v NPBL.

Blokáda ekologických organizací zabránila asanaci kůrovcem napadeného porostu v okolí I. zóny Trojmezí. Neasanováno zůstalo cca 4340 m³ kůrovcových stromů, cca 2900 vzrostlých smrků. V lokalitě dochází k postupnému rozpadu dosavadního ekosystému.

2002 Větrná kalamita v NPŠ znovu výrazně zvýšila riziko značného rozšíření kůrovce.

2003 Další větrná kalamita v prvním čtvrtletí roku, extrémně teplé a suché jaro a léto přispěly ke spuštění a rozšíření kůrovcové kalamity. V polovině července vydáno rozhodnutí o asanaci kůrovce v I. zónách NPŠ. Se zásahy

(pokácení, oloupání a ponechání na místě k zetlení) souhlasilo všech 22 obcí, na jejichž katastrálních územích NPŠ leží. Proti kácení se ostře ohradilo Hnutí Duha, které podalo odvolání na MŽP s tím, že v krajním případě použijí blokádu ekologickými aktivisty. Asanace byla povolena v 11 lokalitách I. zón na celkové rozloze 660 ha.

Do 25. 7. 2003 bylo v I. zónách asanováno celkem 60 m³, dalších vyznačených 31 m³ zbývalo k asanaci. Ve II. zónách bylo ke stejnému datu asanováno 1008 m³ kůrovcových stromů. Aktivisté Hnutí Duha zahájili 15. 8. 2003 blokádu I. zóny č. 58 Prameny Vltavy s cílem zamezit asanaci kůrovcových stromů. Správa NPŠ od kácení ustoupila. Problémem se dále zabývala skupina odborníků, jejíž vznik inicioval ministr Ambrozek. V nejednoznačné diskusi se nakonec větší část odborníků přiklonila k zachování I. zón bez zásahu.

ČIŽP a národní park Šumava

Česká inspekce životního prostředí má v kontrolní činnosti NPŠ významnou úlohu. Jako orgán státní správy:

- zjišťuje škody na funkcích lesa
- kontroluje dodržování právních předpisů a přijatých rozhodnutí
- nepodílí se na tvorbě konkrétních opatření, přijatých správou NPŠ pro zásahy proti kůrovcům, ale kontroluje jejich plnění
- řeší zjištěné nedostatky ve správním řízení a rozhodnutím ukládá opatření k nápravě, popřípadě sankce v podobě pokut. Ve zvláště závažných případech podává trestní oznámení orgánům činným v trestním řízení nebo je oprávněna vydat předběžná opatření k zastavení činnosti.

České inspekci životního prostředí přísluší pouze kontrola zákonů a rozhodnutí orgánů státní správy. Do samotných rozhodnutí nemůže zasahovat. Vývoj událostí a především další šíření kůrovce pozorně sleduje.

Inspekční činnost v NP Šumava

• Rok 2001

- zjišťování současného stavu napadení lýkožroutem smrkovým v I. a II. zónách – 7 kontrol
- nezákonná těžba 1850 m³ ve II. zóně na pozemcích ve vlastnictví fyzických osob – uložena pokuta 1 mil. Kč
- neponechání dřevní hmoty ve II. zónách – 3 kontroly

• Rok 2002

- kontrola zalesnění v zákonné době – 9 kontrol
- šetření větrné kalamity – 2 kontroly
- nepovolené těžby ve II. zóně – 2 kontroly
- výstavba posedu v I. zóně, odstranění náletů v I. zónách a neponechání dřevní hmoty v II. zóně – 11 kontrol

• Rok 2003

- včasnost zpracování a asanace dřevní hmoty z větrné kalamity – 13 kontrol
- nezákonná těžba ve II. zóně – 1 kontrola
- kontrola dodržování strážní služby – 5 kontrol
- výstavba v I. zóně – 1 kontrola

(tisková zpráva ČIŽP z 2. 10. 2003)

Devastační těžby

Problém nezákonných těžeb se v lesích na území ČR objevil začátkem 90. let 20. století v souvislosti s radikální změnou vlastnických vztahů v lesích. Příčinou nezákonných těžeb je záměrné a absolutní nerespektování zákonných povinností ze strany vlastníků lesů nebo podnikatelů, v drtivé většině vedené vidinou rychlých finančních zisků.

Nezákonné těžby probíhají v příkrém rozporu s právními předpisy, tj. bez ohledu na těžební možnosti porostů, holosečemi či výběrem nejkvalitnějších stromů. Jsou směřovány do produkčně nejbohatších oblastí. Způsobují **zásadní a leckdy nevratnou újmu na všech funkcích lesa**, proto se pro ně vžil termín „**devastační těžby**“. Touto činností je potenciálně ohroženo zhruba 20 % celkové výměry lesních porostů v České republice.

Devastační těžby – hrozba pro soukromé lesy

Devastační těžby zasáhly především oblast soukromých lesů menšího rozsahu, získaných koupí od původních vlastníků. Ojedinelé se objevily případy nezákonných těžeb v menších majetcích měst a obcí. V lesích v majetku státu a v soukromých majetcích velkých vlastníků k nelegálním těžbám nedochází, stejně jako v převážné většině obecních lesů, které spadají pod řádnou správu stanoveného odborného lesního hospodáře.

Nezákonné těžby se začaly objevovat v průběhu první poloviny 90. let zprvu ojedinelé, **v roce 1998 došlo k jejich prudkému nárůstu**. Rok 1999 představoval kulminaci těžeb z pohledu množství nezákonně vytěženého dřeva v m³ (183 tis. m³). Rok 2000 pak představoval vrcholné číslo z pohledu vytěžené plochy (635 ha). Pod tlakem orgánů státní správy a ČIŽP začala většina subjektů provádějících devastační těžby hledat jiné cesty k obcházení zákona, např. prostřednictvím změny způsobu těžby z holosečného na výběrný. Výběrný způsob nezákonné těžby představuje těžbu nejkvalitnějších stromů z porostů často i mladších osmdesáti let bez ohledu na ztrátu stability porostu, čímž dochází ke snižování zakmenění pod zákonem stanovenou mez. **Až po roce 2000 byl zaznamenán pokles případů nezákonných těžeb a tento trend trvá dodnes**. ČIŽP v roce 2002 zjistila a šetřila 37 případů v celkovém rozsahu cca 80 ha a 13 tis. m³.

Postrach pro všechny kraje

V časovém průběhu devastačních těžeb lze vysledovat jisté regionální odlišnosti. Ve výskytu nezákonných těžeb v roce 1996 dominuje plzeňská oblast, v roce 1999 vrcholí devastační těžby na severovýchodní Moravě. V následujícím období se těžby přesouvají do českých krajů. Nejhorší situace v uplynulých letech panovala v bývalých okresech Vsetín, Zlín, Šumperk, Jindřichův Hradec, Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Z pohledu krajského členění byl nejvíce postižen Zlínský kraj (400 ha), Vysočina (394 ha),

Jihočeský kraj (305 ha) a kraj Olomoucký (221 ha). V roce 2002 se již nedá hovořit o výrazném výskytu devastačních těžeb na území některého z regionů, jednotlivé případy nezákonných těžeb byly zjištěny na území celé ČR.

ČIŽP bojuje proti nelegální těžbě

ČIŽP již od samého počátku nekompromisně vystupovala proti činnosti subjektů provozujících devastační těžby. Situaci řešila v rámci správního řízení opatřeními k nápravě a pokutami. V obzvláště závažných případech a v případech, kdy se postihy v rámci správního řízení jeví jako neefektivní, přistupovala Česká inspekce životního k podávání trestního oznámení. **Díky snaze ČIŽP došlo k výraznému posílení spolupráce s orgány činnými v trestním řízení**. Bylo uspořádáno několik mezioborových seminářů s cílem stanovit co nejefektivnější společné postupy vedoucí k maximálně efektivnímu postihu nezákonných těžeb. Na základě několikaleté snahy České inspekce životního prostředí o zastavení nezákonné činnosti v lesích byla za spolupráce Ministerstva životního prostředí ČR a Ministerstva zemědělství ČR přijata tzv. **malá novela lesního zákona**. Výsledkem společného úsilí ČIŽP a MŽP se stala také přijatá **novela trestního zákona (č. 137/2002 Sb.)**, rozšířením § 181, ve které je trestně právní odpovědnost za nezákonnou těžbu odvozována od výměry vzniklé holiny či prořezaného lesa.

Devastační těžby v současnosti přestávají být hlavním problémem lesního hospodářství. Bohužel, následky dřívějších zásahů nezmizí tak rychle, jak rychle klesá jejich výskyt. Na druhotné problémy vyplývající z těchto těžeb budeme narážet ještě řadu let – nezalesněné plochy (cca 80 % ploch po nepovolených těžbách není v zákonné době zalesněno) a nedostatečná ochrana kultur vzniklých po těchto těžbách.

(tisková zpráva ČIŽP)

Ilustrační foto

Sněmovna ohrozila plnění našich závazků k EU

Klíčovou novelu zákona, která má umožnit, aby i na našem území platila evropská pravidla pro ochranu přírody – takzvaná Natura 2000 – dne 4. 11. 2003 o jeden hlas zamítla Poslanecká sněmovna. Proti překvapivě hlasovali i někteří poslanci vládní koalice, ačkoli vyhlášení soustavy Natura 2000 je i součástí Programového prohlášení vlády.

„Ve sněmovně převládly emoce a poslanci svým hlasováním výrazně zkomplikovali splnění našich závazků vůči Evropské unii. Navíc paradoxně zne-možnili, aby soukromí vlastníci dostávali kompen-

zace za ztráty, které jim způsobí hospodaření v chráněných územích. Vystavili Českou republiku riziku citelných sankcí ze strany Evropské unie. A v neposlední řadě ohrozili i možnost čerpání ze Strukturálních a Kohezního fondu – zde se totiž musí dokazovat soulad projektu se soustavou Natura 2000, oficiálně vyhlášenou podle zákona,“ komentuje hlasování ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Výsledky hlasování najdete na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=33330&o=4>

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Evropské zákony na poslance neplatí

Základním požadavkem EU v oblasti ochrany přírody, který je nutno splnit do data vstupu, je připravit návrh nové soustavy chráněných území evropského významu, která má název Natura 2000.

Česká ochrana přírody na tom pracuje již několik let. Stovky odborníků ze státní ochrany přírody, vědeckých institucí, vysokých škol i nevládních organizací prováděly rozsáhlé terénní práce. Téměř rok pak uplynulo od doby, kdy novela zákona přišla do Sněmovny, a začalo složité vyjednávání o její konečné podobě. Těsně před zahájením schůze Sněmovny dne 4. 11. 2003 se podařilo

Na této stránce jsou uvedeny jen první ohlasy na zamítnutí novely zákona 114. Podrobněji se celé situaci budeme věnovat v dalších číslech Zpravodaje.

dohodnout komplexní pozměňovací návrh, který vycházel vstříc požadavkům především vlastníků lesů a zemědělské půdy, a přitom odpovídal evropským směrnicím. Logicky se dalo očekávat, že projednávání a schválení zákona bude hladkou záležitostí.

Opak byl ale pravdou. Již ve druhém čtení se objevila řada nových pozměňovacích návrhů. Poslanci chtěli prosadit závažná a smysl zákona zcela měnící ustanovení o účasti veřejnosti, územním plánování. Vytvoření

Natury 2000 chtěli technicky zkomplikovat a pozdržet. Především proti omezení práv veřejnosti protestovaly nevládní organizace, ke kterým se přidaly i desítky starostů a zastupitelů. Snad i to přispělo k tomu, že tyto pozměňovací návrhy Sněmovna zamítla.

Co to však bylo platné, když vzápětí poslanci neschválili novelu jako celek! Poslanci ODS přivítali tento výsledek potleskem. Projevili tak svůj obvyklý postoj k Evropské unii – vstup ano, ale dodržovat budeme jen to, co se nám hodí. Mnohem více však zaráží přístup některých poslanců vládní koalice. Pro zákon

totiž hlasovalo i 11 komunistů, ani to však nestačilo vyvážit hlasy poslanců především ČSSD, kteří novelu nepodpořili, přestože jim tak velelo nejen vládní prohlášení, ale i koaliční smlouva.

Česká republika si tak zřejmě hned při svém vstupu vyzkouší, jaké sankce má Evropa připraveny pro své členy, kteří nedodržují evropskou legislativu.

**Ing. Vlastimil Karlík,
předseda sdružení Arnika**

První ohlasy na zamítnutí novely zákona 114

Zamítnutí novely zákona 114 o jeden jediný hlas vzbudilo v tisku kupodivu poměrně malý ohlas. Novináři vesměs upozorňovali, že vyhlášení evropské sítě chráněných území Natura 2000 je jednou z podmínek našeho vstupu do EU. „Země může snadno přijít o miliardy korun z evropských fondů“, píše Mladá fronta Dnes 6. 11. „Všichni poslanci ODS, dva lidovci, pět komunistů a devět sociálních demokratů však dalo přednost zájmům vlastníků půdy, kteří by byli omezeni ve svých vlastnických právech, a vyslyšeli i námitky mnoha starostů, kteří se bojí, že se v rezervacích omezí cestovní ruch“, uvádí dále deník. Materiál ČTK nazvaný „Ekologické organizace kritizují sněmovnu kvůli Natuře 2000“ si všímá toho, že sněmovna odmítla změny, jež měly zlepšit ochranu nejvzácnějších částí české přírody. Haló noviny se 6. 11. pozastavily nad nejednotností koalice při hlasování. Dle jejich mínění si někteří koaliční poslanci prostřednictvím zákona 114 vyřizovali účty. Olomoucký den upozorňuje, že neschválení zákona ohrožuje náš vstup do EU.

Nevládní ekologické organizace vesměs kritizují nepřijetí novely zákona. Na druhou stranu vyjadřují značné uspokojení nad tím, že se nepodařilo škrtnout v zákoně právo občanských sdružení vyjadřovat se k projektům negativně ovlivňujícím životní prostředí. Vojtěch Kotecký z Hnutí DUHA řekl: „Za ty dva týdny se v Poslanecké sněmovně odehrála jedna z největších ekologických bitev na parlamentní půdě za posledních několik let. Výsledek je úspěchem pro demokracii, ale také velkým politickým vítězstvím zelených organizací. Právo vyjadřovat se ke stavbě velkoskládky či chemičky za domem nebo povrchového dolu v sousedství obce patří mezi demokratické samozřejmosti. Těsné odmítnutí evropských pravidel ochrany přírody ale paradoxně znamená Ne lepší péči o nejvzácnější části českého přírodního bohatství, jako jsou šumavské pralesy, Třeboňsko, pálavské stepi nebo orchidejové louky v Bílých Karpatech.“

Pla

MŽP předložilo vlastní scénář Státní energetické koncepce: Aktivní politiku ochrany klimatu

MŽP přišlo do diskuse o budoucí podobě energetiky České republiky s vlastním scénářem, který omezuje roli státu v prostředí liberalizovaného trhu, ve kterém existuje konkurence ve výrobě a obchodování s elektřinou. V důsledku konkurence jsou odstraněny přirozené monopoly. Stát neplánuje ani nestaví energetické zdroje, ale definuje priority a reguluje trh směrem k dosažení stanovených cílů. Vedle toho vytváří co nejstabilnější podnikatelské prostředí. Scénář je k dispozici na www.env.cz, rubrika Aktuality.

Cílem státní energetické koncepce je z pohledu MŽP ochrana klimatu, snižování emisí dalších znečišťujících látek, šetrné využívání přírodních zdrojů, spolehlivost dodávek energie, bezpečnost provozu energetických zařízení a sociální přínosy. Zaměření na ochranu klimatu je dáno skutečností, že měrné emise znečišťujících látek jsou v ČR – v přepočtu na obyvatele – stále o cca 30 % vyšší než v EU. Nejvýznamnější jsou emise oxidu uhličitého, skleníkového plynu, který přispívá největší měrou ke globálnímu oteplování. Důvodem vysokých emisí je nevhodná struktura primárních zdrojů energie, ve které tvoří pevná paliva více než 50 %.

Protože MŽP postrádá ve scénářích MPO konkrétní, kvantifikované cíle, rozhodlo se formulovat cíle vlastní a vymodelovat vlastní scénář státní energetické koncepce.

Cíle státní energetické koncepce ve scénáři „Aktivní politika ochrany klimatu“ MŽP jsou následující:

- 1) **snížit měrné emise CO₂** na obyvatele a rok k roku 2020 na dnešní úroveň EU, tj. o 30 %, a **o 40 % do roku 2030** ve srovnání s r. 2000,
- 2) **zvyšovat podíl obnovitelných zdrojů** na spotřebě primárních energetických zdrojů na 6 % k roku 2010 a na cca 19 % k roku 2030
- 3) **snížit energetickou náročnost ekonomiky na úroveň 60 % – 70 %** současné úrovně v roce 2030;
- 4) **zajistit bezpečný provoz všech energetických zařízení;**
- 5) **zvyšovat energetickou efektivnost v dopravě a zvyšovat podíl biopaliv** v souladu se směrnicí o biopalivech 2003/30/ES na 5,75 % v roce 2010 a **dosáhnout minimálně 20% podílu všech alternativních paliv v dopravě v roce 2020** (zemní plyn min. 10 %, biopaliva min. 8 %, vodík min. 2 %).

Shodný model energetického hospodářství EFOM/ENV, který použilo MPO, ověřil, že stanovené cíle jsou realistické. Do varianty MŽP byla přitom zadána shodná základní vstupní data, tj. shodný scénář vývoje HDP, shodný demografický vývoj, shodná odvětvová struktura hospodářství apod.

MŽP opravilo tři metodické nedostatky, které se ve scénářích MPO vyskytují. Za prvé doplnilo vliv ekologické daňové reformy na vstupní ceny jednotlivých typů primárních zdrojů energie (černé uhlí, hnědé uhlí, plyn, jádro). Za druhé opravilo předpokládané výkupní tarify zelené elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Za třetí vzalo v úvahu podporu využití alternativních paliv v dopravě v souladu se směrnicí o biopalivech a Bílou knihou EU (zemní plyn, biopaliva, vodík). Takto korigo-

vaný referenční scénář MPO pak doplnilo o vyšší požadavky na snížení emisí skleníkových plynů, a to o dodatečných 10 % ve srovnání se scénářem MPO.

Aktivní politika ochrany klimatu: výsledky

Struktura primárních zdrojů energie se bude postupně měnit. V souvislosti s provozem JE Temelín klesne poptávka po hnědém uhlí, pokles bude pokračovat (z 36,6 % v 2000 na 19,2 % v 2030) v souvislosti s omezením emisí CO₂. Odbourání dovozních limitů pro černé uhlí sice uvolní možnost dovozu, avšak limity na emise CO₂ způsobí, že dovozové uhlí se neuplatní (z 15,8 % na 7,8 %). Spotřeba zemního plynu trvale poroste (z 18,9 % na 24,9 %). Význam ropy a kapalných paliv bude klesat (ze 14,3 % na 7,9 %), protože v dopravě bude docházet k postupné náhradě alternativními palivy (biopaliva, zemní plyn, vodík). Elektrizační soustava bude silně exportní jen v nejbližší dekádě, v období náhrady dožitých elektráren po roce 2010 je možný i krátkodobý dovoz elektrické energie. Velmi dynamický vývoj budou mít obnovitelné zdroje energie, dojde k více než sedminásobnému zvýšení jejich podílu na primárních energetických zdrojích (z 2,6 % na 18,5 %). Důvodem bude především zvýšení výkupních cen, ekologická daňová reforma a zpřísnění limitů na emise CO₂. Dovození energetická závislost se téměř zdvojnásobí na cca 60 % (v Zeleném scénáři MPO 59 %). V dovozech energie bude dominovat zemní plyn (40 %), jaderné palivo (29 %), ropa (19 %) a černé uhlí (8 %). Naproti tomu všechny OZE budou tuzemského původu a budou tak snižovat dovozní závislost a diverzifikovat energetické zdroje. Energetické úspory a vyšší efektivita při přeměně primárních zdrojů energie povede ke spotřebě zhruba o 13 % nižší než v Zeleném scénáři MPO.

Obnova elektráren začne po roce 2010. Do roku 2020 bude obměna realizována především výstavbou moderních hnědouhelných bloků CCT se superkritickými parametry páry a účinností přes 40 % (instalovaný výkon 7854 MW v r. 2000 bude nahrazen moderními čistými uhelnými technologiemi v rozsahu cca 4500 MW). K roku 2030 bude téměř 20 % elektrické energie vyráběno z OZE. Územně ekologické limity těžby uhlí budou zachovány. Bude snižována závislost na jaderné energii až po její úplné vyřazení z energetického systému ČR. Dvacet procent podílu kapalných paliv v dopravě bude do r. 2020 nahrazeno biopalivy a alternativními palivy (zemní plyn, LPG, vodík). Do roku 2030 dojde ke snížení emisí skleníkových plynů o 40 % ve srovnání s rokem 2000.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie pro rok 2004

Vláda na svém zasedání 5. listopadu 2003 schválila Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie pro rok 2004, který spolupředložili ministr průmyslu a obchodu a ministr životního prostředí. Tento dokument je každoročním rozpracováním Koncepce Státního programu, schválené usnesením vlády dne 8. července 1998.

Program je jediným přímým nástrojem k naplňování závazků ČR vůči EU a OSN v této oblasti. V rámci Programu jsou určeny a doporučeny kroky jednotlivým resortům k naplnění povinností ČR.

Ministerstvo životního prostředí realizuje cíle Programu prostřednictvím Státního fondu životního prostředí, který podporuje projekty zaměřené na využití obnovitelných zdrojů energie. Na příští rok jsou stanoveny některé změny:

- postup při poskytování podpory fyzickým osobám bude ještě zjednodušen, takže se zvýší její dostupnost pro občany
- zvyšuje se efektivnost programů podpory zásobování obcí teplem z obnovitelných zdrojů tím, že

budou více podporovány decentralizované systémy vytápění a stanoven maximální finanční limit pro náklady na jednu přípojku na rozvod tepla

– rozšiřují se možnosti podpory velkých fotovoltaických systémů ve školství a zároveň se snižuje míra podpory těchto malých systémů

Objemy finančních prostředků v jednotlivých resortních programech budou dále upřesněny v souvislosti se schváleným státním rozpočtem na příští rok.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

V Římě se konal workshop o udržitelném rozvoji

Ve dnech 25. – 26. září 2003 se uskutečnil v Římě mezinárodní workshop "A Better Sustainable Development Governance: Indicators and Other Assessment Tools".

Všeobecným cílem akce bylo přispět k realizaci očekávání vzešlých na loňském johannesburgském Světovém summitu v podobě naplňování vedoucí úlohy Evropské unie při prosazování principů udržitelného rozvoje v Evropě a ve světě. Ze strany Evropské unie se jednání zúčastnili přední představitelé Evropské komise. Pracovním cílem workshopu bylo poskytnout hlubší pohled na procesy a politiky související s prosazováním udržitelného rozvoje v Evropské unii a v přistupujících zemích, zejména z hlediska možností jejich monitorování a poskytování informací prostřednictvím jasných indikátorů udržitelného rozvoje.

Jednání se zúčastnilo celkem 152 odborníků, z toho 15 národních delegací z členských zemí EU, 11 národních delegací z přistupujících a kandidátských zemí (českou delegaci vedl náměstek ministra ŽP JUDr. Ing. Tomáš Novotný, který vystoupil v diskusi „high-level panel“ a mj. zdůraznil potřebu přenášení poznatků z realizace postupu k udržitelnému rozvoji z EU do přistupujících ekonomik), dále zástupci mezinárodních organizací, evropských institucí (z Evropské komise se zúčastnili představitelé řady Generálních ředitelství), vědecké komunity a spoluorganizátorů workshopu (za českou stranu vystoupil v panelu „přírodní kapitál“ Doc. J. Seják z Českého ekologického ústavu

s tématem uplatnění ekonomických nástrojů k zastavení poklesu biodiverzity).

Hlavní poselství vyslané EU a dalším evropským i mezinárodním institucím je vyjádřeno v závěrech mezinárodního workshopu. Zejména je zdůrazněno, že udržitelný rozvoj není výlučně environmentálním problémem a nelze jej zabezpečit pouhým přidáním environmentálního pilíře k pilíři ekonomickému a sociálnímu, udržitelný rozvoj je o kvalitě života jakožto naplňování základních materiálních i duševních potřeb lidí. Tyto přístupy musí být promítnuty do informačních systémů. K posílení interakcí mezi politickým rozhodováním a poskytovateli informací o udržitelném rozvoji je nutné založit odpovídající fórum institucí. Rovněž je žádoucí založit i fórum institucí k vytváření toků informací o udržitelném rozvoji. Plný text závěrů lze získat u autora zprávy (sejak@ceu.cz).

Workshop organizovala přípravná skupina institucí: Itálie – EU předsednictví, Holandsko – Národní ústav pro veřejné zdraví a životní prostředí RIVM, Česká republika – Český ekologický ústav, Portugalsko – Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Evropskou agenturou pro životní prostředí Kodaň.

**Doc. Ing. Josef Seják, CSc.,
Český ekologický ústav**

V Praze se jednalo o „ecolabelling“

Od neděle 19. do pátku 24. října 2003 se v Praze konalo výroční zasedání Světové sítě označování ekologicky šetrných výrobků (GEN – Global Ecolabelling Network). Česká republika je se svojí eko značkou „Ekologicky šetrný výrobek“ rovněž členem této celosvětové sítě.

GEN (Global Ecolabelling Network) byla založena v roce 1994 jako nezisková nevládní organizace, která sdružuje jednotlivé národní i nadnárodní programy označování ekologicky šetrných výrobků z celého světa. V současné době ji tvoří 27 členů, reprezentujících jednotlivé státy světa a další čtyři přidružené spolupracující organizace. Impulsem pro její vznik byla snaha o získání informací o všech existujících programech ekoznačení, o jednotlivých postupech výběru a následné sjednocení příslušných environmentálních kritérií. České MŽP je členem GENU od roku 2000.

GEN se nyní věnuje především vzájemné spolupráci a sladování programů ekoznačení, společným problémům na mezinárodní úrovni, jako je např. mezinárodní obchod. Výroční zasedání určuje činnost celé organizace v nejbližším roce. Probíhá ve dvou částech. První z nich je věnována diskusi o aktuálních problémech ekoznačení. Druhá část je organizačně-administrativní a zaměřuje se na další rozvoj a sjednocování činnosti členů GEN.

Česká republika na zasedání prezentovala vývoj svého programu ekoznačení, ale také Národní program podpory jakosti, kam patří i další značky, určené k informování spotřebitelů – zákazníků. Od roku 2000 se tyto dva Programy sbližují a propojují v tom, že zdůrazňují potřebu jak ekologického pohledu, tak i jakosti.

Český systém ekoznačení je v souladu s ecolabellingovým programem Evropské unie, jehož značkou je „Kytíčka“ (<http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel>).

Ředitel odboru dobrovolných nástrojů MŽP Ing. Petr Nahodil předal v době trvání konference v místě zasedání – v pražském hotelu Pyramida – dvěma dalším firmám pro jejich produkty certifikát Ekologicky šetrný výrobek (viz následující článek).

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Další informace:

<http://www.ceu.cz/esv>

<http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel>

<http://www.gen.gr.jp>

Kancelářský nábytek a prostředek na mytí nádobí – další dva držitelé české ekoznačky

V rámci výročního zasedání Světové sítě označování ekologicky šetrných výrobků (GEN – Global Ecolabelling Network) získaly dne 21. října 2003 v Praze certifikát s českou ekoznačkou další dva výrobky – prostředek na ruční mytí nádobí Lena a dřevotřískový nábytek Profil – Praktik. Ceny předal zástupcům obou firem ředitel odboru dobrovolných nástrojů MŽP Petr Nahodil.

Sektorový nábytek Profil – Praktik umožňuje vytvářet libovolné množství sestav. Je určen především pro zdravotnictví, kanceláře, ale také domovy sociální péče apod. Základním materiálem je laminovaná dřevotřísková nebo dřevovláknitá deska. Svými funkčními vlastnostmi, mechanickou a chemickou odolností a také ergonomickými parametry splňuje nábytek nejnáročnější požadavky kladené na tento druh výrobků. Samozřejmě včetně přísně stanovených ekologických kritérií, vyžadovaných pro udělení ekoznačky. Nábytek má například velmi nízký obsah formaldehydu, není v něm použito PVC a není v něm použito dřevo z tropických pralesů. Ekoznačku převzal pan Jan Ságel, jednatel Truhlářství Profil, výrobce oceněného produktu.

Další informace na <http://www.profil-nabytek.cz>.

Lena je tekutý bezfosfátový přípravek určený pro ruční mytí nádobí. Je založen na dobře rozložitelných tenzidech, které zaručují rychlou biologickou rozložitelnost (biodegradabilitu) výrobku. Přípravek se vyznačuje dobrou mycí schopností s minimálními negativními dermatologickými účinky.

Zenit Čáslav, výrobce Leny, získal tak již druhou ekoznačku. Zenit byl jedním z prvních českých výrobců, který se zapojil do programu označování ekologicky šetrných výrobků v ČR, tehdy (v roce 1995) s výrobkem Lena Natur. Ekoznačku převzali jednatel Zenitu Čáslav Ing. Stanislav Hruška a Libuše Lesáková z úseku řízení jakosti společnosti Zenit.

Další informace na <http://www.zenitltd.cz>.

Na slavnostním předání certifikátů Ekologicky šetrný výrobek byla zároveň zveřejněna výzva ministra životního prostředí Libora Ambrozka všem ministrům životního prostředí, aby podporovali systémy ekoznačení ve svých zemích (*text výzvy je v rámečku*).

Národní program označování ekologicky šetrných výrobků existuje již téměř 10 let. Dnes je na českém trhu téměř 300 certifikovaných výrobků v 31 kategoriích výrobků od 74 firem. Veškeré informace o výrobcích i českém ekoznačení získáte na stránkách Agentury pro ekologicky šetrné výrobky na <http://www.ceu.cz/esv>.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Výzva ministra životního prostředí České republiky

Programy označování ekologicky šetrných výrobků patří ve světě mezi řadu moderních a stále více užívaných dobrovolných aktivit a programů, které vedou ke zlepšování životního prostředí.

Ekoznačky umístěné na výrobcích pomáhají zákazníkům – jednotlivcům, společnostem, ale také vládním institucím – nakupovat takové produkty, jejichž dopady na životní prostředí jsou v průběhu celého jejich životního cyklu mírnější než u výrobků neoznačených. Informovaný, uvědomělý a dobrovolný výběr „zeleného zboží“ – to je myšlenka, která se stále více prosazuje na trhu.

Ekoznačka spotřebiteli přináší jasnou, srozumitelnou a věrohodnou informaci o provedeném ekologickém hodnocení výrobku a o tom, že je výrobek skutečně šetrný k životnímu prostředí. Označení zároveň vypovídá o kvalitě výrobku. V tom je hlavní rozdíl mezi označeným a neoznačeným výrobkem a také hlavní význam ekoznačky. Ta může být udělena jen tomu výrobku, který prokazatelně splnil všechna funkční a ekologická kritéria, stanovená pro vybranou a přesně vymezenou výrobovou kategorii. Spotřebiteli je tak umožněna snadnější orientace při nákupu.

Firma – výrobce nebo dovozce – získává s ekoznačkou významný marketingový potenciál. Může jejím prostřednictvím demonstrovat svůj pozitivní a odpovědný přístup k ochraně životního prostředí. Získává tak náskok před konkurencí a lepší podmínky při exportu označených výrobků do zahraničí. Může získat také jistou preferenci při zadávání státních zakázek. V České republice se tak děje například na základě Usnesení vlády č. 720/2000 o podpoře rozvoje prodeje a užívání ekologicky šetrných výrobků. Vláda ČR tak odstartovala myšlenku „zeleného nakupování“, která je výzvou a podnětem pro organizace státní správy, veřejné i soukromé organizace v ČR.

Národní program označování ekologicky šetrných výrobků České republiky brzy oslaví 10 let svého trvání. Za tu dobu si musel „vybojovat“ své místo na trhu. S radostí konstatuji, že se to postupně čím dál víc daří. Výsledkem dosavadní realizace programu ekoznačení v České republice je zapojení 74 českých a zahraničních firem, které jsou nositeli ekoznačky. Těchto výrobků je dnes na českém trhu téměř 300.

Popularita a důležitost programu udělujícího výrobkům ekoznačku ještě vzroste po přistoupení ČR a dalších devíti zemí k EU. Rozšíří se možnosti výrobců. Vždyť EU usiluje o postupnou harmonizaci podmínek udělování ekoznaček i o spolupráci všech národních programů v rámci GEN (Global Ecolabelling Network).

Pod ekoznačkou „Ekologicky šetrný výrobek“ se skrývají výrobky denní i dlouhodobější spotřeby, které splňují náročná ekologická kritéria, takže když se zákazník rozhodne právě pro ně, rozhodne se tak zároveň i pro zdravé životní prostředí svoje i svých dětí. Rozhodne se zodpovědně. I proto platí heslo, uplatňované i v propagačních akcích, že „zodpovědnost má svoji značku“.

Zapojením „ekologického myšlení“ do každodenního rozhodování při nákupech máme všichni, ať už členové vlády nebo občané, příležitost podporovat udržitelnou spotřebu i výrobu. Je založená na postupné změně myšlení jak výrobců, tak i spotřebitelů směrem k vytvoření většího a konkurenceschopného trhu výrobků a služeb, které méně zatěžují životní prostředí. Je to cesta, která také směřuje ke změně vzorců spotřeby a výroby, jednoho ze základních úkolů definovaného na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgské deklaraci z roku 2002. Všichni jsem se k tomu zavázali a chceme to i plnit.

Využívám výročního zasedání GEN k tomu, abych se obrátil ke všem svým kolegům, ministrům životního prostředí s výzvou a žádostí, aby ve svých zemích podporovali výrobu a užívání ekologicky šetrných výrobků a služeb, aby napomáhali vytvářet podmínky pro konkurenceschopnost těchto výrobků a služeb na trhu jak pro výrobce, tak i pro spotřebitele. Věřím, milí a vážení kolegové, že moji výzvu vyslyšíte.

RNDr. Libor Ambrozek,
ministr životního prostředí České republiky

V Praze dne 21. 10. 2003

10. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny

Ve dnech 2. – 3. října 2003 se v Čejkovicích uskutečnilo v pořadí již 10. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny. Na pozvání ministra životního prostředí ČR Libora Ambrozka se sešli slovenský ministr László Miklós, maďarský ministr Miklós Persányi a státní tajemník polského ministerstva životního prostředí Krzysztof Szamałek. Hostem letošního setkání, které bylo organizováno v průběhu českého předsednictví ve Visegrádské skupině, byla také gruzínská ministryně životního prostředí a ochrany přírodních zdrojů Nino Čchobadze.

Mezi hlavní témata jednání ministrů patřilo pokračování vzájemné spolupráce v oblasti životního prostředí po vstupu zemí do Evropské unie, praktické naplňování závěrů Světového summitu o udržitelném rozvoji, který se konal v srpnu 2002 v jihoafrickém Johannesburgu, a 5. ministerské konference EHK OSN „Životní prostředí pro Evropu“, která proběhla letos v květnu v Kyjevě na Ukrajině. U příležitosti setkání ministrů byl vydán V4 Environmental Newsletter.

Spolupráce i po vstupu do EU

Ministři se shodli na tom, že spolupráce, zejména při tvorbě nové environmentální legislativy Evropských společenství, bude účelná i po vstupu zemí do Evropské unie. Z tohoto důvodu budou pokračovat minimálně jednou ročně v pravidelných, tématicky zaměřených setkáních. Zároveň se dohodli na ad hoc konzultacích předcházejících zasedáním Rady ministrů životního prostředí Evropské unie. Tyto konzultace by měly být zaměřeny na výměnu názorů na prioritní témata národních a regionálních zájmů a globálních environmentálních problémů, jako jsou např. změna klimatu, energetika a životní prostředí, doprava a životní prostředí, chemická politika v kontextu udržitelného rozvoje, a na koordinaci postojů v rámci jednání vrcholných a pracovních orgánů Evropské unie, především Rady ministrů životního prostředí. Koordinací těchto konzultací budou pověřeny odbory Evropské unie.

Ministři podpořili také vznikající iniciativu Evropské unie vyjádřenou na summitu EU – Západní Balkán v červnu 2003 a sdělením Evropské komise „Wider Europe Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours“. Cílem této iniciativy je podpora stability a rozvoje nových sousedních zemí rozšířené Evropské unie. Země Visegrádské skupiny mají dobré předpoklady předávat zkušenosti z přípravy na členství v Evropské unii do dalších zemí uvedeného okruhu. Budou moci nabídnout zkušenosti s výstavbou a fungováním administrativních kapacit v oblasti ochrany ŽP na centrální i regionální úrovni, inspekčních orgánů, správy chráněných území a národních parků, nabídnout znalosti

Představitelé zemí Visegrádské skupiny na tiskové konferenci na zámku v Čejkovicích

z oblasti aproximace a implementace náročných směrnic ES apod. V této souvislosti ministři podpořili myšlenku vytvoření finančního nástroje EU pro tuto podporu, tj. období programů Phare, ISPA a SAPARD pro země jihovýchodní Evropy.

Země Visegrádu aktivní v Kyjevě

Země Visegrádské skupiny se aktivně zúčastnily 5. ministerské konference EHK OSN „Životní prostředí pro

Evropu“, která proběhla letos v květnu v Kyjevě, a podepsaly nové regionální, právně závazné dokumenty. Jedná se o **Protokol o strategickém posuzování životního prostředí** k Úmluvě EHK OSN o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (ČR, Polsko, Maďarsko), **Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek** k Úmluvě EHK OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (ČR, Polsko, Maďarsko) a **Protokol o občanskoprávní odpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou účinky průmyslových havárií přesahujícími hranice států na vody přesahující hranice států** k Úmluvě EHK OSN o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer a Úmluvě EHK OSN o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států (Maďarsko). Kromě uvedených dokumentů byla k podpisu otevřena také sub-regionální **Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat** (tzv. Karpatská úmluva), kterou podepsalo 7 států karpatského regionu (ČR, Maďarsko, Slovensko, Polsko podepíše do konce r. 2003). Ratifikační proces těchto nových smluv sladí země Visegrádské skupiny s členskými zeměmi Evropské unie.

K nejdůležitějším materiálům dlouhodobého, koncepčního charakteru, přijatým na Kyjevské konferenci, patří **„Environmentální strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie“**. Strategie environmentálního partnerství specifikuje hlavní problémy životního prostředí, společně těmito 12 zemím, navrhuje aktivity k jejich řešení a je v podstatě výzvou k efektivnější a účinněji využívané multilaterální i bilaterální spolupráci (včetně zahra-

niční rozvojové pomoci) v této oblasti. V této souvislosti gruzínská ministryně informovala ministry o prioritách Strategie a přivítala zájem zemí Visegrádské skupiny na spolupráci při zpracování a realizaci jejího akčního plánu.

Ministři se shodli na podpoře a pomoci zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, a to jak v oblasti předávání zkušeností, tak i v oblasti podpory a přípravy konkrétních projektů. Seznámili se rovněž s návrhem českého projektu, zaměřeného na dopady klimatických změn na vodní zdroje v horských oblastech Kavkazu a střední Asie. V souladu se závěry Světového summitu udržitelného rozvoje (Johannesburg, 2002) a implementací Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals, 2000) budou také země Visegrádské skupiny, jako členové Evropské unie, zapojeny do prosazování principů udržitelného rozvoje na globální úrovni v rámci její rozvojové pomoci. Spolu s ostatními členskými státy vzroste jejich podíl na aktivitách zaměřených na řešení globálních problémů, jako jsou snižování chudoby a podpora politik v oblastech zdravotnictví a vzdělávání, udržitelné zacházení s nerostným bohatstvím a zapojení rozvojových zemí do světové ekonomiky. Kromě ČR však ostatní země Visegrádské skupiny nemají zatím propracován systém zahraniční rozvojové pomoci a vyčleněny pro tyto aktivity finanční prostředky. Proto nejsou schopny garantovat zabezpečení společných projektů, včetně investičních, v bezprostředním období.

Letní škola rozvojové pomoci a spolupráce

Summit v Johannesburgu potvrdil ve svých hlavních výstupech rámec pro další prosazování udržitelného rozvoje. Mimo to bylo přijato více než 200 partnerských

iniciativ zaměřených na implementaci Agendy 21 a podporu závazků učiněných vládami zúčastněných zemí. Partnerská iniciativa zemí Visegrádské skupiny „**Visegrádská letní škola rozvojové pomoci a spolupráce**“ probíhá každoročně na Univerzitě Palackého v Olomouci ve spolupráci s ministerstvy životního prostředí zemí V4. Cílem letní školy je podpořit proces transformace zemí V4 z příjemců na dárcovské země a integrace principů udržitelného rozvoje do rozvojové pomoci. Ministři ocenili organizaci této školy, jejíž druhý ročník proběhl v září 2003, a dohodli se na pokračování a další podpoře tohoto projektu. Výsledky této iniciativy budou předloženy Českou republikou v dubnu 2004 na hodnotícím zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD). V souvislosti se vstupem do Evropské unie země Visegrádské skupiny předpokládají také zapojení do relevantních partnerských iniciativ, které byly vyhlášeny na Světovém summitu o udržitelném rozvoji Evropskou unií. Jedná se např. o iniciativu Evropských společenství v oblasti ochrany a využívání vod nebo iniciativu zaměřenou na podporu obnovitelné energie.

V závěru jednání vyjádřili ministři podporu kandidatuře ministra L. Ambrozka na post prezidenta 15. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách poškozujících ozónovou vrstvu Země, které se uskutečnilo v listopadu t.r. Česká republika nabízí hostit 16. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu v listopadu roku 2004.

Na příští setkání ministrů životního prostředí v roce 2004 pozval své resortní kolegy ministr Miklós Persányi do Maďarska.

Ing. Martin Salvét,
odbor Evropské unie MŽP

Prostředky EU z fondu ISPA pomáhají odstraňovat škody po povodni v roce 2002

V rámci projektu ISPA nazvaného Rekonstrukce a výstavba limnigrafických stanic poškozených povodněmi 08/2002 byla 25. září slavnostně zprovozněna limnigrafická stanice Vraňany, která je umístěna na pravém břehu Vltavy před soutokem s Labem. Původní stanice, vybudovaná v roce 1983, byla hláskou stanicí předpovědní služby s režimovým vyhodnocováním průtoků (měření průtoků, teploty vody a koncentrace plavenin). Při katastrofální povodni v srpnu 2002 byla zcela zničena jak budova stanice, tak i hydrometrická lanovka i s přilehlým zařízením.

Cílem obnovy stanice, na které se jako investor podílel Český hydrometeorologický ústav, Státní fond životního prostředí jako Implementační agentura a akciová společnost CIAS jako výkonný správce

Nově vybudovaná limnigrafická stanice ve Vraňanech na Vltavě. Foto Ing. J. Bucek.

stavby, bylo, aby výstavba proběhla podle původní projektové dokumentace s technickými úpravami vycházejícími ze zkušeností z loňské povodně. Sdružení Vodohospodářský rozvoj a výstavba, a. s., a Jan Najdr, s. r. o., jako zhotovitelé splnili zadané podmínky a nový objekt s nainstalovanou automatickou stanicí Noel poskytuje uživatelům naměřená data včetně hlasového výstupu po vytvoření telefonního čísla.

Dílčí projekt ISPA je koncipován tak, aby do konce letošního roku proběhla oprava vybraných poškozených stanic i výstavba zničených stanic povrchových i podzemních vod, včetně dodávky přístrojové techniky.

Zdeněk Horký,
Český hydrometeorologický ústav

Ekofilm expandoval do Českých Budějovic

Letošní, již 29. ročník Mezinárodního filmového festivalu o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví Ekofilm, se konal od 6. do 12. října 2003 a jeho návštěvníci zde mohli zaznamenat několik novinek, které nejstarší evropskou přehlídku svého druhu obohatily.

Významnou změnu zaznamenala samotná organizace festivalu. Po šesti letech, kdy se program odehrával pouze v malebném Českém Krumlově, byla část promítání a seminářů rozšířena do Českých Budějovic. Univerzitní město, jehož některé fakulty svým zařazením zasahují do oblasti životního prostředí, ocenilo zejména promítání filmů spojené s besedami. Bohužel zde byla poněkud slabší účast veřejnosti na odborných seminářích. Je možné, že tato skutečnost byla ovlivněna i tím, že akce byly téměř na poslední chvíli přemístěny z fakulty do prostor Informačního centra Evropské unie, které Ekofilm přijalo s nadšením. Dobře se organizátorům spolupracovalo i s kinem Kotva, kde probíhalo promítání. Toto kino bylo také místem, kde se obyvatelé krajského města a zejména studenti s festivalovým děním seznamovali.

Je ekologie vítaná?

Na Ekofilmu 2003 se sice tu a tam nostalgicky zavzpomínalo na staré „ostravské“ časy, kde se vedly diskuse poněkud bouřlivější, ale témata seminářů i filmy byly ryze současné. Za všechny jmenujme alespoň besedy s tematikou Evropské unie a životního prostředí, Naturu 2000, diskusi o možnostech podnikání v obnovitelných zdrojích energie u nás či seminář o výzkumu a povodních. Tematicky nejzajímavějším byl seminář s názvem Je ekologie v televizi vítaná téma? Na něm se v Zrcadlovém sálu zámku sešli v sobotu odpoledne tvůrci, zástupci FITESu, České a Slovenské televize i diváci, aby mezi sebou hovořili o možnostech realizace zajímavých námětů a nápadů, působení kvalitních tvůrců, vysílacích časů, ale probrali i problematiku financování pořadů a divácké sledovanosti. Kdo se v poslední době alespoň trochu těmito otázkami zabýval, tomu bylo jasné, že se zde jen těžko dočkáme závěru, přestože například Česká televize vysílala na besedu šéfredaktora Centra publicistiky, dokumentaristiky a vzdělávání Damiána Kaušitze. Nicméně otázky a plány i kritické poznámky a reakce některých diskutujících i účastníků z řad nezávislých tvůrců i nevládních organizací byly přínosem letošního Ekofilmu již proto, že zde zazněly hlasy, které stále čekají na okamžik, až se ekologie v České televizi stane skutečně plnohodnotným tématem a nebude se omezovat na pouhou dvacetiminutovku týdně či převzaté pořady.

Vzpomínky na starou Ostravu

Při besedách se potvrdilo, že současný Ekofilm může skutečně být nejen přehlídkou kvalitní dokumentární filmové tvorby, ale vrátit dobrou úroveň i setkávání odborníků vědců i zástupců státní správy se zainteresovanou i laickou veřejností. A stačí k tomu jen málo – zvolit atraktivní téma, najít garanta, pokud možno schopného a nezávislého moderátora a vhodné odborníky, kteří, ač nestojí na jedné straně barikády, umí prezentovat jasně a srozumitelně své názory. To se zdařilo rovněž na semináři o ukládání jaderného odpadu s již tradičním názvem Kam s ním?, kde vedle sebe usedli poradce ministra životního prostředí Ing. Dalibor Stráský s Ing. Edwardem Sequensem z Hnutí

Besedy se konaly již tradičně v Zrcadlovém sále

CALLA, RNDr. Josef Procházka z České geologické služby, RNDr. František Woller ze Správy úložišť radioaktivního odpadu a Zdeněk Černý, starosta obce Nadějkov, která je jednou z uvažovaných lokalit pro vhodné úložiště u nás.

To jsou však pouze dva příklady za všechny besedy, kterých na Ekofilmu bylo letos celkem 15, z nichž 10 lze považovat za semináře odborné a zbytek za doplňkové či zábavné. Přestože českokrumlovský zámek na semináře nabídl kouzelné prostředí Zrcadlového sálu, organizátoři se snažili vybavit vše odpovídající technikou a garanti najít ty nejlepší experty, někdy se zdálo, že se ze sálu vytratily kritické hlasy posluchačů, kteří mají zájem dozvědět se o problémech co nejvíce. Zkrátka, vzpomínky na atmosféru v Ostravě sem pronikaly zcela právem a v příštích letech bude třeba právě do této, dříve velice populární části festivalu, rázněji zasáhnout.

Ekobus a šumní tvůrci

Naopak živo a plno bylo při večerních besedách, které měly své společenské poslání.

Velice příjemný byl večer, kdy se festivaloví hosté mohli setkat s autory filmů o „šumných městech“ Davidem Vávrou a Radovanem Lipusem. K zajímavostem patřilo i promítání seriálu Paměť stromů a beseda s tvůrci PhDr. Marií Hruškovou a Bedřichem Ludvíkem, k tradičním zlatým hřebům setkání se Stevem Lichtagem. Jeho hostem byl tentokrát Jakub Wagner, mladý muž, který se zajímavým, ale pro ekology velice sporným způsobem zabývá chytáním sumců.

Návštěvníci Ekofilmu letos mohli využít i dalších, zde zcela nových služeb. Úspěšná byla ochutnávka

bioproduktů zdravé výživy spojená s jejich prodejem, kterou v prostorách zámku uspořádal českobudějovický Country life. Dopravu do Budějovic i Krumlova pak usnadnil Ekobus, který sem po dobu konání festivalu zavedl zdarma pravidelnou linku.

Nejdůležitější jsou filmy

Ale protože se jedná hlavně o festival filmový, vraťme se k tomu nejdůležitějšímu. V letošním roce festival nezlomil žádný rekord. Přihlášeno bylo 139 filmů z 22 zemí. Do soutěže jich výběrová komise doporučila 51. Téměř jako vždy je třeba dodat, že výběr nebyl vůbec jednoduchý a do soutěže se nedostaly některé velice zajímavé pořady stojící za shlédnutí. A tak za všechny jmenujme alespoň tradiční nádherné přírodní snímky rakouské a německé kolekce.

Tradice nebyla porušena a nejvíce filmů pochopitelně přihlásili naši tvůrci – 49. Ani toto číslo však nebylo vzhledem k minulosti rekordní. Druhým státem v počtu přihlášených filmů bylo Německo s 18 filmy, Slovensko se 14 a překvapila Indonésie s 8 pořady. Poměrně dost snímků přihlášených v letošním roce bylo zaměřených na ochranu přírody a životní styl.

Hit č. 1: ptáci

Tematicky byli v letošním festivalovém roce absolutním hitem ptáci. Všechny filmy s touto tematikou byly vydařené, ale zcela je převyšoval polský snímek režiséra Krystiana Matyska **Zobákem i drápem**, který zcela právem ohromil výběrovou komisi, mezinárodní porotu i diváky a získal **Velkou cenu Ekofilmu**. Nádherná hudba rámuje stylisticky velice čisté obrazové zpracování světa ptáků, hnízdících v severovýchodní oblasti Polska. Místy romantický, chvílemi akční 50 minutový snímek bez komentáře nám dává možnost alespoň na chvíli proniknout do tajemného ptačího světa, zamyslet se nad jejich houževnatostí a naším vztahem k živé přírodě.

Druhou nedůležitější cenou festivalu je **Zvláštní cena poroty**, kterou letos získal film **Mapa míst svatých a klatých** režiséra Josefa Císařovského. Jedná se o vyprávění o klíčových událostech českých myšlenkových a duchovních dějin, a jejichž podkladu jsme nenásilně vedeni k zamyšlení se nad kvalitou současného života. Po jeho shlédnutí se zeptáme sami sebe, kolik asi ve své době velice důležitých událostí se odehrálo trochu jinak, než se domníváme dnes, či kolik toho o svých dějinách ještě vůbec nevíme. V každodenním shonu si neuvědomujeme, kolik otázek z historie zasahuje do našich dnešních dnů a jak silně může již zapomenutý příběh ozvláštnit místo, kde se odehrál. Pozornost diváka tohoto snímku o hledání historických pramenů jistě upoutá i citlivé použití počítačové grafiky, které v žádném případě neodláká diváka od sledování děje.

Publicistika a zpravodajství je kategorií, od které očekáváme rychlý spád a velké napětí. Ani jednu z těchto podmínek nevynechal vítězný snímek v této kategorii **Loupežná výprava do tajgy** scénáristy Uda Lielischkiese. Výprava, uskutečněná díky zkorumpovaným strukturám ruského lesního hospodářství a zachycující mýcení lesů v sibiřské tajze, stojí za vidění.

Z britské triologie *Budoucnost* je divoká získal cenu za **vědecký a vzdělávací pořad** **Ledový svět**, který názorně modeluje, jak by vypadal svět v budoucnosti, kdyby přestali existovat lidé. Snímek je jakousi vizí skupiny vědců, kteří pomocí znalostí geologie a biologie vytvořili možnost budoucího světa.

Liškolovení – čtyřminutový animovaný snímek slovenského režiséra Michala Uhrína s vtipnou pointou si po právu odnesl cenu v kategorii **volná tvorba**.

Tři kruté příběhy a současně tři lidské osudy popsal ve svém snímku **Tam, kde ryby spí na stromech** režisér a scénárista Michael Havas. Za vyprávění o osudech lidí z dnešní Kambodže, kteří přežili teror Rudých Khmerů a hledají nový způsob života v zemi, která je jednou z nejhudších, ale zároveň je jedním z nejúrodnějších biotopů na zemi, získal německý režisér českého původu Michael Havas **Cenu za režii**.

Málo kultury, málo techniky

Na letošním Ekofilmu poněkud ustoupily do pozadí filmy zaměřené na technickou ochranu životního prostředí. Příběh dvou mladých lidí řešících po svém a velice vtipně svůj spor s elektrárenskou společností je nesmírně originální. Napříč starostmi všedního dne lze vyfabulovat příběh, který propaguje alternativní energetické zdroje. **Cena za scénář** putovala do Izraele Shaharu Cohenovi za film **Minus plus**.

Nejen o životním prostředí, ale i o kulturním dědictví je Ekofilm. Bohužel v letošním roce se zde objevilo filmů s touto tematikou málo. Kvantita však v tomto případě byla nahrazena kvalitou a rakouský dokument o vídeňském královském paláci Schönbrunn, který je obklopen nádherným parkem a první evropskou zoologickou zahradou (**Schönbrunn – studnice krásy**), nezískal **cenu za kameru** náhodou.

Cena Ministerstva životního prostředí zůstala doma. Získala ji Česká televize Brno za snímek **Mineralog Vojtěch Bárta** z cyklu NEHASIT, HOŘÍM!, který pojednává o výrazných mladých osobnostech posedlých svým koníčkem.

Cenu města Český Krumlov získal kouzelný německý film o existenci vzácného modrého papouška ara v brazilské přírodě. Touha člověka neustále si něco přisvojovat ohrozila natolik svobodu a budoucnost papouška v přírodě, že hrozilo jeho vyhynutí. **Modrý zázrak – papoušek v ohrožení** je příběhem o cestě člověka, který se vydává za papoušky do Brazílie, kde se setkává i s dalšími druhy zvířat a ptáků.

Přímo ve vlastním kraji pak zůstala **Cena Jihočeského kraje**, kterou hejtman Jan Zahradník předal Soukromé vyšší odborné škole filmové v Písku za nápaditou **kolekci studentských filmů** převážně s tematikou životního stylu.

Cenu hlavního partnera festivalu – ČSOB, a.s. získal snímek Jakuba Sommera za dokumentární horor své doby s názvem **Maj Compjutr**. Na pozadí příběhů čtyř mladých lidí rozdílného profesního zaměření ztvárnil problém počítačové závislosti.

Festival skončil. Ať žije festival!

29. festivalový ročník festivalu Ekofilm skončil. Na závěrečném večeru v Maškarním sále Krumlovského zámku, kterého se zúčastnilo mnoho čestných hostů v čele s ministrem životního prostředí Liborem Amb-

rozkem, byla udělena i poslední cena. Ceremoniál byl příjemně obohacen o předávání cen dětem, které se zúčastnily výtvarné soutěže s názvem **Co nám voda dává a bere**, jejichž kresby byly po dobu konání festivalu na zámku vystaveny.

Po tradiční nedělní dopolední přehlídce vítězných snímků se rozjeli i ti poslední hosté do svých domovů. Co zbývá dodat?

Snad jenom malé, ale nijak skromné přání festivalu, který je svého druhu nejstarším v Evropě a je rovněž jedním ze

Z festivalového zákulisí: hlavní organizátorka Jitka Radová a členka mezinárodní poroty Eva Vavroušková

zakládajících členů festivalu ECOMOVE, který sdružuje přehlídky stejného zaměření. Do 30. ročníku hodně nápaditých filmů, pevné nervy všem organizátorům a ještě to nejdůležitější – spokojené festivalové diváky. Neboť v dnešní době již nemůžeme ukazovat jen krásy přírody, ale je nutno hledat neotřelé, filmově účinné cesty k přesvědčení diváka, že příroda není jen dar, ale zejména závazek.

Mgr. Marta Nováková,
odbor vnějšních vztahů MŽP

Posilování procesu environmentálního povolování v České republice

Dne 7. října 2003 byl na Ministerstvu životního prostředí ČR oficiálně zahájen Phare twinningový projekt „**Posílení implementace IPPC – Integrované prevence a omezování znečištění – v ČR**“. Projekt je realizován na základě partnerství mezi Českou republikou, Nizozemím a Velkou Británií a je zaměřen na posílení stávajících kapacit pro implementaci směrnic EU v oblasti ochrany vod, ovzduší a půdy. Zvláštní pozornost je věnována praktické implementaci Směrnice o Integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC). Projektu se účastní instituce státní správy zodpovědné za implementaci IPPC: Ministerstvo životního prostředí, krajské úřady a další účastníci povolovacího procesu (Agentura integrované prevence, Česká inspekce životního prostředí, krajské hygienické stanice). Projekt financovaný z prostředků EU v hodnotě 550 000 EURO potrvá 12 měsíců.

Mezi cíle projektu patří především snížení celkového znečištění životního prostředí způsobovaného zařízeními, která podléhají zákonu č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), posílení efektivity implementace integrované prevence a omezování znečištění a posílení uplatňování strategie udržitelného rozvoje v zařízeních podléhající zákonu o IPPC. Nedílnou součástí projektu budou školení a semináře pro pracovníky příslušných institucí zodpovědné za povolování, monitorování, inspekci a reportování podle IPPC. Školení bude zaměřeno na výměnu praktických zkušeností mezi českými, holandskými a britskými experty týkajících se nejlepších dostupných technologií při provozu průmyslových zařízení a ověřování, zda podmínky povolení nemohou být zpřísněny. Projekt bude pracovat s konkrétními případy povolovacích řízení v ČR. Experti z holandských a britských organizací zodpovědní za vytváření a posilování integrovaných povolení budou přímými účastníky projektu – jako přednášející i v průběhu analytických aktivit projektu. Všechny instituce z členských zemí, které se projektu

účastní (DCMR regionu Jižní Holandsko, Infomil z Nizozemí a Agentura pro životní prostředí Velké Británie) mají více než desetiletou zkušenost s procesem integrovaného povolování.

Předvstupní poradce z Velké Británie, hlavní manažer projektu Martin Whitworth, říká: „*Naším záměrem je v návaznosti na znalosti, schopnosti a zkušenosti českých expertů poskytnout těmto odborníkům praktickou pomoc při vytváření prvních integrovaných povolení, která položí základy aplikace Integrované prevence a omezování znečištění v České republice.*“

Cílem programu Phare je poskytnutí pomoci České republice při přípravě na členství v EU. Od roku 1990 byly pro Českou republiku schváleny projekty Phare v celkové hodnotě kolem 993,5 mil. EURO (30,8 miliardy Kč). Twinning je nedílnou součástí programu Phare; přibližně 90 twinningových Phare projektů schválených k tomuto datu představuje přibližnou částku 72 mil. EURO. V rámci programu ISPA, který financuje projekty v oblasti dopravy a životního prostředí, byly schváleny od roku 2000 projekty v hodnotě celkem 350 mil. EURO (10,8 miliardy Kč.). V rámci programu SAPARD, který podporuje opatření v oblasti zemědělství a rozvoje venkova, byly od roku 2000 schváleny projekty celkem za 70 mil. EURO (2,1 miliardy Kč). V roce 2002, v rámci Evropského fondu solidarity, byly schváleny další projekty v hodnotě 129 mil. EURO (přes 3,9 miliardy Kč) v rámci pomoci České republice v její snaze o nápravu škod vzniklých v souvislosti s povodněmi. K dnešnímu dni to tedy znamená celkovou podporu ve výši 1,615 miliardy EURO poskytnutou ze strany EU České republice.

Katharina von Schnurbein,
tisková mluvčí Delegace Evropské komise v Praze

e-mail: katharina.von-schnurbein@cec.eu.int.
telefon: +420 224 312 835 nebo +420 255 708 220,
mobil 723 984 357 <http://www.evropska-unie.cz>.

Zasedání Rady EU pro životní prostředí v Lucemburku

Dne 27. října 2003 se v Lucemburku uskutečnilo 2536. zasedání Rady EU ve složení ministrů životního prostředí. Delegace České republiky byla vedena ministrem životního prostředí RNDr. Liborem Ambrozem. Účast na zasedání Rady nabídla ČR možnost vyjádřit svůj názor v rámci pozorovatelského statutu a získat další zkušenosti s fungováním této významné instituce Evropské unie.

Zasedání Rady mělo na programu tyto hlavní body:

- návrh nové směrnice o omezování emisí těkavých organických látek v dekoračních barvách, lacích a výrobcích používaných na opravu nátěrů vozidel
- chemická politika
- integrovaná výrobní politika
- Evropská strategie životního prostředí a zdraví
- strukturální indikátory
- 9. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu

Návrh nové směrnice o omezování emisí těkavých organických látek v dekoračních barvách, lacích a výrobcích používaných na opravu nátěrů vozidel – politická shoda

Účelem navrhované směrnice je snížit hodnoty obsahu těkavých organických rozpouštědel ve výše jmenovaných přípravcích do roku 2010 postupně na minimum. K návrhu směrnice bylo dosaženo politické shody. Komise při přípravě návrhu směrnice vycházela z odborných studií, které se zabývaly i faktorem klimatických podmínek v Evropě. Návrh směrnice byl konzultován i s jednotlivými „stakeholdery“, včetně asociace podniků vyrábějících a obchodujících s dotčenými výrobky, a jejich připomínky byly do návrhu zahrnuty. V České republice je stále přísnější ekologická legislativa respektována. Ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu a s relevantní organizací – Asociací výrobců nátěrových hmot – bylo po odborném zmapování situace konstatováno, že dosažení limitních hodnot organických rozpouštědel je možné a že některé limitní hodnoty jsou v České republice dosahovány už dnes.

Chemická politika

Evropská komise předložila k veřejné diskusi v únoru 2001 tzv. Bílou knihu o strategii pro budoucí chemickou politiku. Tento systém předpokládá zavedení nového systému registrace, hodnocení a omezování výroby a užití chemikálií tzv. REACH (Registration, Evaluation and Authorization of Chemicals). Nově navrhovaný systém odstraňuje rozdílný přístup k existujícím a novým chemikáliím a navrhuje zavést povinnost registrace všech obchodovaných chemických látek podmíněnou povinným předáním souboru existujících dat na základě stanovených procedur testování chemických látek. Bude se jednat celkem o cca 30 000 chemických látek. Proces je rozložen na 11 let a postupně zahrnuje povinnost k látkám vyráběným/dováženým v množstvích více než 1000 t/rok, 100 t/rok a 1 t/rok.

Cílem je přenést zodpovědnost za testování chemických látek a hodnocení jejich nebezpečnosti ze státních orgánů zejména na výrobce a dovozce, stanovit povinnosti i průmyslovým uživatelům z ostatních průmyslových odvětví, omezit výrobu a používání velmi nebezpečných látek a zaměřit se na použití méně nebezpečných látek. Dalším cílem je také nahradit stávající, mnohdy značně nepřehlednou právní úpravu (v současné době cca 40 platných legislativních předpisů ES k nebezpečným chemickým látkám). Problematika nové chemické legislativy je velmi závažná a její dopady jak na chemický průmysl, tak na další sektory průmyslu je nutné pečlivě analyzovat. V České republice se v současné době zpracovává expertní studie na posouzení dopadů této navrhované legislativy – studie bude hotova do poloviny prosince tohoto roku. Evropská komise na základě dialogu s představiteli zájmových skupin, především pak s Radou evropského chemického průmyslu (CEFIC), zmírnila řadu požadavků a návrhů, které by měla obsahovat připravovaná legislativa ES v oblasti chemických látek – nezahrnutí polymerů; zvýhodnění středních a malých průmyslových podniků, a tím snížení nákladů na realizaci o 80 %; zjednodušení schvalovacích procedur apod. Zájmové skupiny budou participovat na zpracování znění legislativního návrhu.

Integrovaná výrobní politika

Integrovaná výrobní politika souvisí s uplatněním takových postupů, které budou významně přispívat k vyvolání potřebných změn chování výrobců a spotřebitelů a k nasměrování výroby a spotřeby na takové výrobky a služby, které budou z hlediska životního prostředí lepší než konkurenční výrobky nebo služby neohledňující dopady na životní prostředí a zdraví obyvatelstva. Jinými slovy jde o to včlenit environmentální aspekty do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti s cílem naplnit a realizovat Strategii udržitelného

rozvoje EU a cíle Lisabonského procesu. Ve schválených závěrech Rady se státy i Komise zavazují, že budou nadále usilovat o snižování materiálové a energetické náročnosti výrobků. Podporovány budou zejména bezodpadové technologie, energetické úspory a maximální využití vědy a výzkumu (EŠV, EMAS, ecolabelling). Na jednoho obyvatele v zemích EU připadá spotřeba 16 tun materiálů a surovin ročně, v České republice je to ještě více.

Evropská strategie životního prostředí a zdraví

V závěrech Rady o Evropské strategii životního prostředí a zdraví, které byly na zasedání Rady schváleny bez diskuse, se shrnují zásady nové Strategie Evropských společenství v oblasti životního prostředí a zdraví. Mezi východisky se uvádí aktivity připravované a realizované Evropskými společenstvími a členskými státy v rámci programového procesu „Životní prostředí a zdraví“, který od roku 1989 organizuje evropská kancelář Světové zdravotnické organizace. Evropská strategie životního prostředí a zdraví je koncipována jako hlavní příspěvek Evropských společenství pro 4. ministerskou konferenci „Životní prostředí a zdraví“, která se bude konat v červnu 2004 v Budapešti na téma „Budoucnost pro naše děti“ a jež má přijmout strategický dokument „Akční plán pro životní prostředí a zdraví dětí v Evropě“ pro léta 2004 – 2010 (Children's Environmental Health Action Plan for Europe, CEHAPE). Podporuje se integrovaný přístup k řešení problémů vyvolaných kontaminovaným prostředím, přičemž v centru pozornosti bude prevence a ochrana zdraví dětí. Hlavním cílem Strategie, jež počítá i se zapojením přístupujících zemí, je snížení počtu nemocí v EU vyvolaných faktory životního prostředí; identifikace a prevence nových hrozeb pro zdraví; posílení kapacit EU pro tvorbu politik v této oblasti.

Strategie má poskytnout společný základ pro systematické monitorování životního prostředí a zdraví. Spolehlivější, kvalitnější, srovnatelná a lépe přístupná data poslouží k dlouhodobému sledování vzájemných vztahů životního prostředí a zdraví, ale především k lepšímu poznání rizik a k formulaci a implementaci vědecky podložených rozhodnutí i opatření, sledujících účinnější prevenci a ochranu zdraví nejcitlivější části lidské populace – dětí. Očekávaný přínos Strategie spočívá zejména v komplexnosti, souladnosti a vědeckém přístupu uplatňujícím metody hodnocení a řízení zdravotních rizik ze znečištěného životního prostředí. Strategie bude realizována v cyklech, jde o tzv. „SCALE iniciativu“ – Science (založení na vědě), Children (zaměření na děti), Awareness (zaměření na zvyšování povědomí), Legal instrument (používání právních nástrojů) a Evaluation (konstantní hodnocení).

Strukturální indikátory

Problematika strukturálních indikátorů znamená stanovit takovou sadu indikátorů, které budou vyváženě odrážet dimenzi udržitelného rozvoje. Na Radě byl projednáván nový návrh indikátorů pro Jarní zprávu Evropské rady v roce 2004, kdy s ohledem na zjednodušení sledování plnění Lisabonského procesu bylo navrženo snížit počet indikátorů ze současných 42 na 14. Diskuse o návrhu závěrů Rady se

zaměřila především na odstavec 4 závěrů, kde některé delegace požadovaly zařadit indikátor biodiverzity mezi hlavní indikátory. Jiné delegace požadovaly zařadit i indikátor veřejného zdraví.

Komisařka Wallströmová ve svém vystoupení zdůraznila, že indikátor biodiverzity není dosud propracován natolik, aby ho bylo možné zařadit již v této fázi. Biodiverzita, stejně jako další indikátory, budou podle komisařky dále rozpracovány a s jejich zařazením se počítá v další fázi. Delegace České republiky vystoupila ve smyslu podpory Komise, tzn. začlenit indikátor biodiverzity až v okamžiku, kdy bude tento indikátor dostatečně vyvinut. Podporu předsednickému návrhu vyjádřily také delegace Velké Británie, Irska, Dánska, Nizozemí či Polska. Na základě bohaté diskuse předsednictví připravilo návrh kompromisního znění odstavce 4, který stanovisko České republiky reflektuje.

9. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu

Na Radě byl projednáván návrh závěrů Rady pro nadcházející mezinárodní jednání ke klimatické změně, zejména na 9. konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (COP 9 UNFCCC), konané ve dnech 1. – 12. prosince 2003 v Miláně. Mezi sporné otázky patřilo znění odstavců 2 a 9 návrhu.

V odstavci 2 se hovoří o včasné implementaci JI (Joint Implementation) a uznávání CDM kreditů (Clean Development Mechanism) v rámci evropského systému emisního obchodování od roku 2005, což by umožnilo evropským společnostem snížit cenu za dosažení stanovených cílů a zároveň by to bylo pro ně zkušeností pro budoucí používání projektových mechanismů v rámci Kjótského protokolu. Většina zemí a také Komise trvaly na vynětí této části odstavce 2 z návrhu, neboť se domnívají, že by se tím předjímaly výsledky diskusí probíhajících k navrhované novele směrnice o emisním obchodování. Dánsko a Lucembursko podpořily stávající znění návrhu. Velká Británie navrhla vynětí části týkající se JI kreditů.

Odstavec 9 návrhu upravuje kritéria pro vypočítávání individuálních příspěvků do fondu na pomoc rozvojovým zemím při plnění cílů UNFCCC a Kjótského protokolu v souladu s Bonnskou politickou deklarací z července 2001. Podle znění tohoto odstavce by jednotlivé příspěvky byly určovány na základě emisních podílů jednotlivých států v roce 1990. Španělsko a Portugalsko byly proti tomuto systému určování podílu jednotlivých příspěvků a navrhly použití metodiky na jiných základech, především pak na základě příspěvků členských zemí do GEF (Global Environmental Facility). Příspěvky by měly být zohledněny v systémech vládní rozvojové zahraniční pomoci jednotlivých členských států EU počínaje rokem 2005.

Vzhledem k tomu, že se státy nedohodly na kompromisním znění těchto dvou odstavců, uskutěční se dne 8. prosince 2003 mimořádné zasedání Rady EU pro životní prostředí. Zde by měly být závěry přijaty tak, aby mohly být prezentovány na zasedání COP 9 v Miláně.

Problematice obchodování s emisemi skleníkových plynů v rámci ES a otázky ratifikace Kjótského protokolu ve vztahu k Rusku byla věnována pozornost také během oběda ministrů. Ministři se shodli,

že se Rusko do prezidentských voleb v květnu 2004 přimět ratifikovat Kjótský protokol zřejmě nepodaří.

Další projednávaná témata

Na Radě EU pro životní prostředí byla dále v rámci bodu „Různé“ diskutována především témata jako **Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí**, kde Komise informovala o tom, že ratifikace Aarhuské úmluvy v rámci ES bude dokončena v průběhu roku 2004 přijetím směrnice o přístupu k právní ochraně; **Ministerská konference o životním prostředí a udržitelném rozvoji v Severní Evropě**, kde delegace Švédska Radu EU informovala o tom, že ministři životního prostředí regionu Baltského a Severního moře se na této konferenci shodli na posílení spolupráce a přijetí společných kroků v oblastech čisté vody, obnovitelných zdrojů energie, efektivního využívání energie a čisté produkce. V oblastech vody, energetiky a udržitelné výroby a spotřeby se dohodli na dalších krocích na podporu implementace závazků WSSD na regionální úrovni. Mezi nimi zejména na zřízení koherentní a dobře řízené sítě mořských chráněných oblastí na podporu ochrany biodiverzity; **Protokol o trvale udržitelném rozvoji**, kde komisařka Wallströmová vyzvala členské státy k podpoře svého návrhu, aby byl trvale udržitelný rozvoj zařazen mezi priority politik Evropské unie a aby byl k Evropské ústavní smlouvě připojen protokol o udržitelném rozvoji obsahující jasnou definici, kritéria a pravidla pro implementaci tohoto prin-

cipu; **Výroční zpráva k tematickým strategiím připravovaných v rámci 6. Akčního programu pro životní prostředí**, kde Komise informovala o tom, že v rámci 6. Akčního programu pro životní prostředí budou v průběhu roku 2004 přijaty tematické Strategie na ochranu půdy, na udržitelné využívání pesticidů a na prevenci a recyklaci odpadů. V průběhu roku 2005 pak přibudou Strategie k ochraně ovzduší, na ochranu mořského prostředí, na udržitelné využívání a management zdrojů a také Strategie týkající se měst. V rámci bodu různé dále delegace Portugalska Radu EU informovala o **prevenci lesních požárů**, delegace Francie přispěla informací o **znečištění přízemním ozónem** a delegace Belgie se ve svém příspěvku věnovala **šrotování starých lodí v rozvojových zemích**.

*Mgr. Kamila Kriegová,
odbor Evropské unie MŽP*

Ministr Ambrozek při jednání v Lucemburku

Česká a moravská města mohou opět soutěžit o Evropské ceny

Generální ředitelství pro životní prostředí (DG Environment) Evropské komise letos opět vyhlásilo program pro udělování Evropských cen 2004.

Evropská cena za nejlepší Evropský týden mobility chce vyzdvihnout aktivitu místních úřadů, které se účastnily Evropského týdne mobility 2003. Má ocenit zkušenosti těchto úřadů a jejich úspěchy při organizaci tohoto týdne. V České republice se cena může týkat 10 měst, které se letos aktivně zapojily do Evropského týdne mobility. Patří sem města Bohumín, Boskovice, České Budějovice, Hlučín, Hodonín, Chrudim, Kroměříž, Letovice, Olomouc a Vsetín.

Slavnostní předání ocenění se bude konat v Bruselu 3. června 2004 v rámci konání Zeleného týdne. Během této slavnosti předá ceny vítězům Margot Wallströmová, evropská komisařka pro životní prostředí.

Evropské ceny za veřejnou dopravu a za zelené stezky se v roce 2004 již nebudou udělovat, zato Evropská komise připravuje nové ceny. Má to být např. Evropská podnikatelská cena, která by měla odměnit ty výrobce či podnikatele, kteří vyrábějí produkty šetrné k životnímu prostředí.

Evropská cena za nejlepší program Evropského týdne mobility 2003 je vyhlášena pro všechny místní úřady z členských i nových zemí EU, které podepsaly „Chartu Evropského týdne mobility a Evropského dne bez aut 2003“. **Uzávěrka podání pro Evropskou cenu za nejlepší Evropský týden mobility je dne 31. prosince 2003.** Uzávěrka podání pro další Evropské ceny bude ještě upřesněna.

Na webové stránce Evropské komise najdete informaci o vyhlášení této soutěže a o jejích pravidlech (http://www.mobilityweek-europe.org/part/prize_award.html). Informace v českém jazyce je vystavena na webových stránkách MŽP: <http://www.env.cz>.

V loňském roce se do finále Evropské ceny za nejlepší Evropský týden mobility dostal také Vsetín, který se nakonec umístil v první desítce hodnocených měst celé evropské „pěťadvacítky“ (bližší informace na [www stránkách MŽP](http://www.stránkách MŽP) v tiskové zprávě z 10. června 2003).

Další informace:

<http://www.mobilityweek-europe.org>
<http://www.22september.org>

Jak kvantifikovat ekologickou újmu?

V České republice je problém poškozování životního prostředí zakotven v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, kde je v § 10 definována „ekologická újma“ jako „ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“. Tento zákon dále stanoví, že „způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis“.

Tento zvláštní předpis však dosud nebyl vydán, a proto jeho právní úprava není dosud aplikována (jedinou výjimku tvoří nedávné zakotvení ekologické újmy v novém Metodickém pokynu MŽP pro výpočet ekologické újmy na funkcích lesa). V roce 2003 je v Českém ekologickém ústavu dokončován projekt MŽP s návrhem právního zakotvení kvantifikace ekologické újmy prostřednictvím upravené hesenské metody peněžního hodnocení biotopů (viz usnesení vlády ČR č. 207/2002), který by měl být předložen k projednání vládě České republiky.

K příčinám vzniku ekologické újmy

S nástupem průmyslové revoluce se zhruba od 18. století začala prosazovat éra systémového individualismu, tj. schvalování jednání jednotlivce ve vlastní prospěch. Systémový individualismus, založený utilitární filozofií a tzv. moderní ekonomii tržních systémů (vlastní prospěch a soukromé vlastnictví), přinesl a přináší sice nebyvalý ekonomický užitek lidem v tržních ekonomikách, děje se tak však na úkor rostoucích sociálních nerovností ve světě a na úkor vyčerpávání a ničení životodárné role Země. Tuto životodárnou roli uchovávají ekosystémy a biodiverzita v nich obsažená, která je klíčovou podmínkou pro uchování života, protože umožňuje udržovat životu prospěšné klima a regulovat další podmínky nutné pro zachování života.

Základem životního prostředí jsou **ekosystémy** jakožto dynamické komplexy rostlinných, živočišných a mikroorganických společenství a neživého prostředí, které jsou vzájemně závislými funkčními jednotkami. Lidský druh je integrální součástí ekosystémů. Ekosystémy a biodiverzita jsou vzájemně propojenými pojmy. **Biodiverzita** zahrnuje rozmanitost v rámci druhů a mezi druhy a rozmanitost ekosystémů. Biodiverzita tvoří biologický základ ekosystémů.

Vznik biosféry na Zemi nebyl samozřejmý a pokud jsme s to dohlédnout na jiné planety, tak zatím nikde nebyla přímá obdoba zemské biosféry zjištěna. Země tedy představuje jedinečné a dosud jediné prostředí pro život nejen lidského druhu, ale i desítek milionů (třiceti až devadesáti milionů živých druhů) všech dalších živočišných a rostlinných druhů v jinak nehostinném nekonečném vesmíru. Za samotný vznik biosféry můžeme vděčit milionům rostlinných a živočišných druhů, které postupně jako součást utvářejících se ekosystémů pomohly vytvořit strukturu ovzduší příznivou pro existenci lidského druhu. Biodiverzita a ekosystémy a jejich fungování jsou základem klimatu vhodného pro život. Sama biosféra je tedy produktem živých druhů, které se v historii Země vyskytly a po určitou historickou fázi existovaly či existují.

Významnou závislost existenčních životodárných podmínek na biologických procesech dokumentují

i nejnovější vědecké výzkumy, které ukazují, že fotosyntéza oceánským fytoplanktonem přispívá významně k absorpci atmosférického oxidu uhličitého a že oceány regulují atmosférický oxid uhličitý v dlouhých obdobích. Asi 25 % uhlíku zachyceného oceánským fytoplanktonem ve svrchních vrstvách oceánů klesá ke dnu, kde se ukládá na dlouhá období. Ukazuje se, že podoba tohoto fytoplanktonu, který je součástí biologické pumpy na oxid uhličitý, může být klíčem k míře a potenciálu ukládání uhlíku.

Člověk – krátká, ale ničivá epizoda ve vývoji Země

Rovněž suchozemská biota hraje významnou úlohu ve fungování zemského systému. Typ vegetace, který kryje zemský povrch, významně ovlivňuje koloběh vody a zachytávání a odražení slunečního záření. Typy vegetace jsou důležitým prvkem uhlíkových a vodních cyklů mezi zemským povrchem a atmosférou. Biodiverzita zemských ekosystémů hraje významnou roli v dlouhodobé stabilitě fungování ekosystémů.

Zatímco historie Země čítá cca 4 miliardy let a důkazy o existenci živých druhů cca 500 milionů let, potom historie lidského druhu včetně předcházejících vývojových forem čítá cca 4,2 miliony let, takže představuje přibližně jen jednu tisícinu délky historie Země a necelou jednu setinu délky historie živých druhů. Proto lze říci, že historie člověka je jen krátkou epizodou v historii Země i v historii vývoje živých druhů.

Z nejnovějších zpráv OSN vyplývá, že za posledních sto let lidstvo zničilo polovinu světových mokřadů a pralesů, zpevňováním zemského povrchu dochází k vytlačování vody z kontinentů (urychlenému odtoku) a následně k rozpadu přirozených vodních cyklů, což se společně s rostoucími emisemi skleníkových plynů projevuje v rostoucí nestabilitě počasí a v dramatickém poklesu životodárných ekologických funkcí životního prostředí. Tyto negativní trendy se projevují prakticky ve všech tržních ekonomikách a nejnak je tomu i v České republice.

Újmu na životním prostředí je třeba kompenzovat

K těmto dramatickým změnám dochází proto, že lidé dosud užívají a ničí životodárné funkce přírody zdarma. Původci významných negativních externalit dosud s úspěchem přenášejí poškozování životního prostředí (ekologickou újmu) způsobované svými činnostmi bezplatně na celou společnost, která pak případně teprve následně prostřednictvím vynakládání peněz daňových poplatníků investuje významné prostředky do obnovy přírody a krajiny. Nezahrnováním těchto v současnosti nejvýznamnějších negativních externalit do nákladů těch, kteří přeměňují přírodní území na prostředek

vlastního ekonomického prospěchu, dochází k významnému poklesu biodiverzity, která je předpokladem přežití budoucích lidských generací.

Proto ekologicky nejuvědomělejší země již přistoupily k tomu, aby újma na životním prostředí (na přírodě a krajině) byla spjata s povinností její kompenzace, a to buď formou náhradních opatření ke zlepšení kvality přírody a krajiny nebo formou plateb za zásahy do území.

Metoda peněžního hodnocení biotopů (podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je biotop takové místní prostředí, které splňuje nároky charakteristické pro druhy rostlin a živočichů), popsána v tomto příspěvku, je příspěvkem k úpravě ekonomických podmínek pro udržitelnější jednání lidí v tržních ekonomikách. Patří mezi ekosystémové expertní metody (podobně jako metoda hodnocení funkcí lesa, rozpracovaná na Mendelově univerzitě v Brně kolektivem Prof. I. Vyskotsa) a v souhrnu lze říci, že poskytuje naději, že budou-li biotopy, jakožto dosud bezplatní nositelé životodárných podmínek, peněžně ohodnoceny a zabudovány do podmínek pro chování lidí v ekonomických činnostech, může tato metoda přispět k rychlejšímu pochopení potřeby udržitelnějších způsobů lidského jednání. Metoda peněžního hodnocení biotopů byla v roce 2000 v EU doporučena k aplikaci Bílou knihou o environmentální odpovědnosti (White Paper on Environmental Liability, COM(2000)66 final). V současnosti je návrh Směrnice o environmentální odpovědnosti projednáván Evropským parlamentem (COM(2002)17).

Popis metody hodnocení biotopů

Metoda vychází z expertního vytvoření seznamu biotopů, které se vyskytují na určitém území. V ČR byl využit katalog přírodních a přírodě blízkých biotopů NATURA 2000 a k němu byly interdisciplinárním týmem ekologů doplněny biotopy přírodě vzdálené, antropogenní. Bodová hodnota pro každý z biotopů byla získána na základě interdisciplinární spolupráce ekologů různých specializací. Expertní bodování vychází z hodnocení osmi následujících ekologických charakteristik pro každý z biotopů. Každá charakteristika může získat bodové hodnocení od jednoho do šesti bodů (vyloučeno bylo použití nuly).

1. **zralost typu biotopu** [*bodů dle fylogenetického stáří formace a druhů*]
2. **přírozenost typu biotopu** [*6 bodů zcela přírodní, 1 bod zcela antropogenní*]
3. **diversita struktur typu biotopu** [*6 bodů za všechny vegetační vrstvy*]
4. **diversita druhů typu biotopu** [*bodů dle počtu všech přirozeně se vyskytujících druhů*]
5. **vzácnost typu biotopu** [*bodů dle geografické a klimatické ojedinělosti, četnosti a rozlohy*]
6. **vzácnost druhů typu biotopu** [*bodů dle počtu vzácných a ohrožených druhů*]
7. **citlivost (zranitelnost) typu biotopu** [*bodů dle míry zranitelnosti změnou stanovištních podmínek*]
8. **ohrožení typu biotopu** [*bodů dle závislosti na změně lidských aktivit*]

Pro získání bodové hodnoty biotopu je součet bodů za první čtyři charakteristiky násoben součtem

bodů za druhé čtyři charakteristiky a výsledný počet vztažen k maximálně možnému počtu bodů (576). Tento kalkulační vzorec umožňuje ohodnotit všechny biotopy podle jejich ekologické kvality příslušným počtem bodů ve škále od tří do sta bodů.

Nejnižší hodnotu 3 body/m² mají zcela odpřírodněné, antropogenní biotopy, např. betony, asfalty, zastavěné plochy, zatímco nejvyšší bodovou hodnotu nad 70 bodů/m² mají nejkvalitnější přírodní biotopy. Bodová hodnota pro každý biotop je převedena na peníze násobením bodu průměrnými společenskými náklady na obnovení přírodních struktur (v Hesensku to bylo v 90. letech 0,62 DM/hodnotový bod). Při směnném kurzu 20 CZK/DM byl v polovině 90. let pro podmínky ČR původně jeden bod vyjádřen hodnotou 12,40 Kč (a hodnoty biotopů byly v rozmezí 37 – 992 Kč/m²).

Popis metody hodnocení biotopů včetně původního seznamu biotopů z Hesenska a souhrnné a interaktivní mapy ČR lze nalézt na webové adrese Českého ekologického ústavu <http://gis.ceu.cz/cmapa>.

Je třeba dodat, že hesenský seznam biotopů byl vystavěn topologicky, tj. na jiném principu než NATURA 2000, která se stala základem pro pojetí obsahu výše zmíněných osmi charakteristik v ČR. Proto v českém přístupu byla rozpracována ještě kritéria pro druhou rovinu hodnocení konkrétního biotopu v konkrétním území. Reálná peněžní hodnota bodu pro českou ekonomiku, počítaná v dokončovacím projektu MŽP na základě srovnávací analýzy nákladů a bodových přínosů konkrétních revitalizačních projektů z Programu péče o krajinu a z Programu revitalizace říčních systémů, ukazuje, že se bude velmi blížit hodnotě kurzového přepočtu.

Příklad použití metody

Jako konkrétní příklad, jak pomocí výše popsané metody peněžního hodnocení biotopů lze spočítat hodnotu ekologické újmy, můžeme uvést např. **projekt výstavby obchodního centra Pyramida** v lokalitě Krásné Březno v Ústí nad Labem. Projekt předpokládá využití opuštěného zahradnického areálu o výměře 11,5 hektaru v údolí blízko řeky Labe. Nyní je ve vlastnictví německé firmy, která hodlá na tomto území vystavět hypermarket a baumarkt. U centra se počítá s parkovištěm pro 1426 aut.

Aplikace metody je jednoduchá, protože se zjistí plochy původních biotopů (vedle skleníků a několika budov šlo zejména o luční úhory a ruderalní louky), přičemž každému původnímu biotopu se přiřadí bodová hodnota ze seznamu biotopů. Plocha biotopu se vynásobí bodovou hodnotou metru čtverečního a tak se zjistí celková bodová hodnota původního území, která činila v daném případě 2 844 425 bodů. Protože peněžní hodnota jednoho bodu byla přepočtena z Hesenska částkou 12,40 Kč, znamená to, že peněžní hodnota původních biotopů dotčeného území činila 35 270 870 Kč.

Obdobným způsobem byla vypočtena celková očekávaná bodová hodnota území po zástavbě. Podle projektu činí zastavěná plocha a plocha se zpevněným povrchem celkem 9,5 hektaru a na přírodní zelené plochy zbývají 2 hektary. Celková bodová hodnota dotčeného území se realizací pro-

jektu sníží na částku 10 860 522 Kč. Rozdíl původního stavu se stavem po zástavbě ukazuje, že výstavbou obchodního centra by došlo k trvalé ekologické újmě ve výši téměř 25 milionů Kč.

V Hesensku, spolkové zemi SRN, v níž byla metoda poprvé uplatněna, byl tento přístup k hodnocení biotopů využit ve vyhlášce z r. 1992 o platbách za zásahy do území, podle níž je původce zásahu povinen vypočítat ekologickou kvalitu dotčeného území před zásahem a po zásahu a případný rozdíl v bodové hodnotě musí uhradit společnosti v podobě náhrady újmy na ekologické kvalitě dotčeného území. V Hesensku tedy veličinu ekologické újmy musí investor buď nahradit zlepšením ekologické hodnoty dotčeného území či území v blízkém okolí nebo musí veličinu újmy uhradit státu v penězích.

V České republice podle ustanovení § 27, odst. 1 zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, platí obdobná právní úprava, konstatující, že „každý, kdo poškozování životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekolo-

systemu nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevylučuje“.

Využitelnost metody peněžního hodnocení biotopů je však mnohem širší než jen jako nástroje pro výpočet ekologické újmy. V Českém ekologickém ústavu za účelem propojení hesenské metodiky a GISového přístupu land cover byly hesenské biotopy agregovány do položek land cover (zkratka LC, půdní pokryv) používaných při satelitním snímkování zemského povrchu (tabulka 1, sloupec ekol. f.). Pomocí zvolené metodiky byla konstruována hodnotová mapa ekologických funkcí území ČR. Mimo tohoto cíle byla vytvořena též cenová mapa ekonomických funkcí území České republiky, což zahrnuje tytéž LC položky a kombinuje je s oficiálními úředními cenami městských pozemků, zemědělských pozemků, lesů, uhelných dolů, vodních zdrojů a dalších oblastí s ekonomickým využitím. Základní informace o cenové mapě ekonomických funkcí území ČR se nacházejí rovněž v Tabulce 1 (sloupec ekon. f.).

Tabulka 1: Hodnoty ekologických a ekonomických funkcí území České republiky

LAND COVER 1:100 000	Body		Body	Kč/m²	Kč/m²	Kč/m²	Kč/m²	
	min.	max.	průměr	min.	max.	ekol. f.	ekon. f.	
1.1.1. Souvislá městská zástavba	3	3	3	37	37	37	35-2050	dle velik. osady
1.1.2. Nesouvislá městská zástavba	3	7	5	37	87	62	35-2050	dle velik. osady
1.2.1. Průmyslové a obchodní areály	3	3	3	37	37	37	35-2050	dle velik. osady
1.2.2. Silniční a železniční síť s okolím	3	7	5	37	87	62	35-2050	dle velik. osady
1.2.3. Přístavy	23	23	23	285	285	285	35-2050	dle velik. osady
1.2.4. Letiště	3	23	13	37	285	161	35-2050	dle velik. osady
1.3.1. Oblasti současné těžby surovin	6	18	12	74	223	149	35-2050	dle velik. osady
1.3.2. Haldy a skládky	6	6	6	74	74	74	0,7	
1.3.3. Staveniště	6	6	6	74	74	74	35-2050	dle velik. osady
1.4.1. Městské zelené plochy	14	20	17	174	248	211	35-820	dle velik. osady
1.4.2. Sportovní a rekreační plochy	10	20	15	124	248	186	13,9-9,5	
2.1.1. Nezavlažovaná orná půda	11	13	12	136	161	149	1,85-9,05	dle okresů
2.1.2. Trvale zavlažovaná orná půda	13	13	13	161	161	161	1,85-9,05	dle okresů
2.2.1. Vinice	17	17	17	211	211	211	42	
2.2.2. Sady, chmelnice a zahradní plantáže	14	23	18,5	174	285	229	42	
2.3.1. Louky a pastviny	21	59	40	260	732	496	0,90-4,50	dle okresů
2.4.1. Jednoleté a trvalé kultury	13	23	18	161	285	223	0,90-4,50	dle okresů
2.4.2. Směsice polí luk a trvalých plodin	20	44	32	248	546	397	21,90-9,05	dle okresů
2.4.3. Zemědělské oblasti s přiroz.vegetací	31	50	40,5	384	620	502	0,90-4,50	dle okresů
2.4.4. Zemědělsko-lesní oblast	31	60	45,5	384	744	564	18	
3.1.1. Listnaté lesy	58	72	65	719	893	806	30	
3.1.2. Jehličnaté lesy	26	62	44	322	769	546	22	
3.1.3. Smíšené lesy	44	67	55,5	546	831	688	26	
3.2.1. Přírodní louky	27	59	43	335	732	533	2,6	
3.2.2. Stepi a křoviny	36	41	38,5	446	508	477	0,7	
3.2.4. Nízký porost v lese	26	59	42,5	322	732	527	0,7	
3.3.1. Pláže, duny, písek	14	39	26,5	174	484	329	0,7	
3.3.2. Skály	23	50	36,5	285	620	453	0,7	
3.3.3. Řídká vegetace	21	50	35,5	260	620	440	0,7	
3.3.4. Spálená vegetace	21	21	21	260	260	260	0,7	
4.1.1. Mokřiny a močály	44	56	50	546	694	620	0,7	
4.1.2. Rašeliniště	80	80	80	992	992	992	0,7	
5.1.1. Vodní toky	47	73	60	583	905	744	7	
5.1.2. Vodní plochy	35	79	57	434	980	707	7	

Široká využitelnost metody

Výsledky získané na základě zvolené metody jsou důležité a podnětné z několika důvodů:

1. Jsou důležité v oblasti národního účetnictví. Kombinování hodnot biotopů se satelitním snímkováním umožňuje na národní i regionální úrovni vyjádřit a kvantifikovat pojem přírodního kapitálu. S využitím digitalizovaných map a výpočetní techniky lze snadno vypočítat celkovou hodnotu biotopů území České republiky (agregovaných do položek land cover). Celková hodnota přírodního kapitálu bude prospěšná při přechodu na zelené národní účetnictví. Pomocí nových satelitních snímků v roce 2000 a výpočtu rozdílů vzhledem k již existujícím satelitním snímkům z počátku 90. let bude moci být identifikován vývoj zásoby přírodního kapitálu. Takové údaje budou velmi důležité pro environmentální korekci tradičních makroekonomických ukazatelů jako HDP a dalších, tak i pro environmentální účetnictví podniků.
2. Výsledky výzkumu mohou být užitečné pro oblast územního plánování (využívání území) a rozhodování (jak bylo ukázáno na příkladu projektu z Ústí nad Labem). Srovnáním hodnot přírodních biotopů a ekonomických funkcí příslušného území můžeme získat relevantní informace pro politické rozhodování.
3. Výsledky výzkumu lze využít na mikroekonomické úrovni pro vytváření a zavedení ekonomického nástroje úhrady ekologické újmy způsobené zásahy do přírody a životního prostředí. Tento nový ekonomický nástroj může přispět ke změně chování ekonomických subjektů směrem k udržitelnému rozvoji.

**Doc. Ing. Josef Seják, CSc.,
ředitel Českého ekologického ústavu**

Literatura:

Costanza R., d'Arge R., de Groot R., Farber S., Grasso M., Hannon B., Naeem S., Limburg K., Paruelo J., O'Neil R.V., Raskin R., Sutton P., van den Belt M. (1997), *The value of the world's ecosystem services and natural capital*, Nature 387, 253 – 260.

Groot, R.S., *Functions of Nature*, Wolters-Noordhoff, 1992.

Vyměřování poplatků při zásazích do přírody a krajiny, Věstník státu Spolková země Hesensko č. 26, 1992.

Michal I., *Ekologická stabilita*, MŽP ČR 1992

Pearce D.W., Turner R.K. (1990), *Economics of Natural Resources and the Environment*, Harvester Wheatsheaf, Hemel Hempstead

Turner, R.K., Pearce, D.W., Bateman I. *Environmental Economics, An Elementary Introduction*, Harvester Wheatsheaf, 1994.

Seják J. (1997b), *Theory and Practice of Economic Instruments for Environmental Protection: Experience of the Czech Republic*, European Environment, vol. 7, č. 6, str. 187 – 193.

Seják J., *Návrh metodiky oceňování životodárných funkcí vodních a jiných ekosystémů*, Vodní hospodářství, č. 10, 1998

Seják J. a kol., *Oceňování pozemků a přírodních zdrojů*, nakl. Grada Publishing 1999, 256 s.

Seják J., *Reshaping European economy, An economic evaluation of the life-support functions of European nature*, European Nature, no. 3, Dec. 1999

Seják J., *Syntéza ekonomik přírodních zdrojů a životního prostředí, Ekonomické hodnocení životního prostředí*, Universita J. E. Purkyně Ústí n. L., Praha 2001, ISBN 80-7044-343-X.

Seják, J. Principy a metody oceňování životního prostředí, *Životné prostredie* č. 1, 2002, s. 10-13.

Seják, J., Sovová, L., Kupka, M., *Applied Evaluation of Biodiversity, Case Study: Czech Republic*, ENV/EPOC/GEEI/BIO(2001)6/FINAL, 15.2.2002, www.oecd.org.

Kolik stojí naše příroda, Lidové noviny, příloha Věda, 18. 1. 2003

Seják J., K ekologické újmě z podnikání, *Ekologické aspekty podnikání* č. 2, 2003

Jsou vodní díla na dolním Labi opravdu potřebná?

Vodní díla na Labi, která mají být postavena v úseku od Střekova po státní hranici, jsou předmětem již dlouhodobého sporu mezi Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem dopravy. Když Ministerstvo životního prostředí v březnu loňského roku vyjádřilo nesouhlasné stanovisko k současné variantě stavby z hlediska posuzování vlivu stavby na životní prostředí, žádal bývalý ministr dopravy zrušení resortu životního prostředí.

Cílem stavby vodních děl je vybudování dvou pohyblivých jezů a splavnění Labe až po německou hranici, to znamená zajištění minimálního ponoru 1,4 m po dobu 345 dní v roce. Hladina vodního toku v úseku od Střekova po státní hranici ČR/SRN často příliš klesá a nákladní lodě musejí čekat na vyšší hladinu. Dopravní lodní společnosti tak přicházejí o svoje zákazníky a zisky.

Uvedme si však několik skutečností, které jsou nutné pro objektivní posouzení stavby. Navržené lokality stavby se nacházejí na území chráněných krajinných oblastí (CHKO České středohoří a Labské pískovce). Tyto oblasti nejsou chráněné jen tak náhodou, je to z toho důvodu, že se zde nachází velké množství

vzácných živočichů a rostlin, mnoho z nich patří mezi kriticky ohrožené druhy (bobr evropský, ostralka štíhlá, zmije obecná atd.), jiné mezi silně ohrožené (mlok skvrnitý, ještěrka živorodá, ledňáček říční atd.). Z chráněných rostlin můžeme uvést drobnokvět pobřežní, šáchor hnědý, potočnice lékařská atd. Tím se stavba dostává do přímého rozporu se zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (viz. § 26 zmíněného zákona). Podrobněji viz EIA těchto vodních děl.

Počet splavných dnů nerozhoduje

Všeobecnou námitkou, která má hovořit ve prospěch stavby je, že za hlavní příčinu obrovského propadu vodní dopravy v ČR (v letech 1988 – 2001 se snížila v tunách o 82 % a v tunokilometrech o 64 %)

uvádí nedostatečný vodní stav na dolním Labi. Následující tabulka vyjadřuje vztah mezi počtem splavných dnů na Labi (ponor minimálně 1,4 m) a množstvím přepraveného zboží po vodní cestě.

Tabulka 1

Splavné dny a objem přepraveného zboží na Labi

Rok	Splavné dny (ponor více než 140 cm)	Objem přepraveného zboží v tisících tun
1990	169	6 370,0
1991	91	5 875,0
1995	312	4 376,0
1996	323	3 177,0
1997	230	1 750,0
1998	221	1 323,9
1999	156	1 702,0

Zdroj: Čábelka, J.; Ptáček, F. (2000): *Vodní doprava v IV. transevropském koridoru se zaměřením na úsek Střekov – státní hranice*

Z tabulky je zřejmé, že vodní doprava je spíše ovlivněna poptávkou po dopravě než počtem splavných dnů. Např. v roce 1991 s nejnižším počtem splavných dnů objem vodní dopravy činil téměř 6 mil. tun, naopak téměř po 2/3 splavný r. 1998 (30 % nárůst oproti r. 1990) skončil nejnižší přepravou zboží po Labi v 90. letech. Část přeprav vhodných pro vodní dopravu zanikla „transformací“ ČR, jiné, zejména přepravu hnědého uhlí z Lovosic do Chvalovic, přebírala rychlejší, spolehlivější a levnější železniční doprava. Obecně je vodní doprava vhodná k přepravě materiálů s nižší přidanou hodnotou (uhlí, rudy, šrot, řepka atd.). Vzhledem k nízké ceně je zapotřebí toto zboží přepravit levnou dopravou, kterou vodní bezpochyby je. Údaje v tabulce však jasně ukazují pokles poptávky po tomto druhu dopravy

Prognózy a skutečnost

Ministerstvo dopravy a spojů si nechalo v roce 1995 od Dopravního rozvojového centra Praha zpracovat studii zabývající se mimo jiné efektivností stavby vodních děl. Studie vychází z predikce vývoje nákladní dopravy v České republice do roku 2020, která se odvíjí od vývoje HDP v ČR. Následující tabulka ukazuje rozdíl mezi tímto odhadem a skutečnou hodnotou v letech 1995 a 2000.

Tabulka 2

Prognóza nákladní dopravy a porovnání se skutečností v mil. tun

	1995	saldo 1995 ¹⁾	2000	saldo 2000 ¹⁾	2005	2010
Železnice	133,7	+ 22,8 %	161,8	+ 64,7 %	180,5	183,8
Silnice	705,2	+ 24,6 %	853,8	+ 105,9 %	950,8	961,1
Vodní cesty	4,5	+ 1,3 %	7,1	+ 272,5 %	9,8	14,9

Zdroj: MDS, vlastní výpočty ¹⁾ rozdíl mezi prognózou a skutečností

Tabulka ukazuje, že prognóza Dopravního rozvojového centra Praha předvídala chybně vývoj nákladní

dopravy v ČR do r. 2020 a „přestřelila“ u vodní dopravy objem přepravy v r. 1995 o 1,3 % a v r. 2000 o 272,5 %. Nelze se tudíž o ně opírat jako o materiál obhajující efektivnost stavby vodních děl na řece Labi.

Náklady stavby vodních cest na dolním Labi byly v roce 1996 stanoveny na 6,3 miliard Kč, v roce 1999 byly zvýšeny o 2,291 mld. Kč a v roce 2001 o další 2 mld. Kč. Dle rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury na rok 2003 mají ale stát jen 6,2 mld. Kč, přestože Nejvyšší kontrolní úřad došel v r. 2001 k částce podstatně vyšší – nejméně 9,6 mld. Kč. Navíc se uvažuje s krytím 75 % těchto nákladů z fondu ISPA, který však ze své podstaty nemůže financovat projekty poškozující životní prostředí.

Je vodní doprava ekologicky výhodná?

Mimo realitu je i tvrzení, že vodní doprava je ekologicky nejšetrnější. Obecně to platí jen o dopravním hluku. Měrné emise oxidu uhličitého CO₂ a emise běžných škodlivin s výjimkou emisí SO₂ má v ČR zdaleka nejnižší elektrická trakce železniční dopravy. Nesmíme zapomínat, že v 90. letech došlo k zásadní ekologizaci provozu elektráren spalujících fosilní paliva. Pokud se pro potřeby vodní dopravy musí upravovat či dokonce přehrazovat řeka, škody na vodním toku a přilehlé nivě jsou velmi vysoké.

Nejvyšší kontrolní úřad, který provedl v roce 2001 kontrolu prostředků poskytovaných na provoz, údržbu a rozvoj vodních cest, vytkal MDS zejména následující:

- nerespektovalo skutečnost, že při navrhovaném řešení vodních děl na dolním Labi dochází ke zvýšení investičních nákladů a prodloužení doby realizace,
- neřídilo účinně proces realizace a financování záměrů formulovaných v koncepčních programech podpory rozvoje vodních cest (mimo jiné v letech 1997 – 2000 snižovalo prostředky směřující do programu splavnění a MF mu umožnilo odčerpat 318,4 mil. Kč na jiné účely).

Z vlastních výpočtů, které byly provedeny s aktuálními daty s cílem přepočítat celospolečenskou efektivnost vodních děl (provedena pouze případová studie pro trasu Mladá Boleslav – Hamburg) vychází nejefektivnější tzv. nulová varianta, tedy ponechání současného stavu a upuštění od stavby vodních děl. Tento výsledek potvrzuje i skutečnost, že odborníci z Ministerstva dopravy SRN dostali po loňských povodních úkol přezkoumat efektivnost splavnění německého úseku Labe a do odvolání se od této investiční akce ustupuje. Ministerstvo dopravy SRN snížilo prognózu vodní přepravy na řece Labi na 4,6 mil. tun v roce 2010, z čehož plyne, že se v následujících 10 letech neočekává žádný nárůst (v roce 1999 bylo na Labi v Německu přepraveno celkem 4,5 mil. tun).

**Ing. Jaroslav Klusák,
Ing. Jan Zeman, CSc.,
ČEÚ Praha**

Klub ekologické výchovy

Klub ekologické výchovy – KEV – je občanským sdružením, které soustřeďuje jednotlivé pedagogické pracovníky a zájemce o ekologické vzdělávání a výchovu (individuální členství) i školy a další instituce a organizace (kolektivní členství) zajímající se o ekologické (environmentální) vzdělávání a výchovu.

KEV je kolektivním členem České společnosti pro životní prostředí, jejímž prostřednictvím může spolupracovat s mnoha oblastmi výrobní i nevýrobní sféry v České republice. Je členem mezinárodní ekologické organizace Zelený kříž s centrem v Ženevě.

Úkoly KEV

Mezi hlavní úkoly KEV patří

- řešit otázky související s prohlubováním a rozšiřováním ekologického vzdělávání a výchovy v celé populaci, zejména pak dětí a mládeže ve školách,
- šířit informace a dobré zkušenosti o ekologickém vzdělávání a výchově prostřednictvím seminářů, konferencí, exkurzí, zahraničních odborných zájezdů, odborné metodických publikací, audiovizuálními a dalšími prostředky
- přispívat ke zvyšování odborné a metodické připravenosti učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro ekologické vzdělávání a výchovu a umožňovat výměnu dobrých zkušeností v této oblasti,
- podílet se na řešení projektů zaměřených k ekologickému vzdělávání a výchově,
- vytvořit organizační základnu pro vytváření regionálních (na úrovni středních škol i oborových) sítí (skupin) škol zaměřených k realizaci komplexního ekologického vzdělávání a výchovy,
- připravovat odborné a metodické pomůcky pro učitele, žáky a studenty v oblasti ekologického vzdělávání a výchovy,
- organizovat různé akce (soutěže, besedy, účast na národních i mezinárodních seminářích atd.) pro aktivní učitele, žáky a studenty
- získávat podporu ekologickému vzdělávání a výchově ve škole ze státních i nestátních zdrojů
- představovat odborné pedagogické zázemí ve vzdělávání a výchově k udržitelnému rozvoji pro pedagogická centra v jednotlivých krajích, pro MŠMT a MŽP

Vedení KEV

Předsedkyní Klubu ekologické výchovy je RNDr. Danuše Kvasnicková, CSc., nositelka prestižního mezinárodního ocenění UNEPU „Global 500“ a ceny ministra životního prostředí ČR, místopředsedy jsou doc. RNDr. Milada Švecová, CSc., z Přírodovědecké fakulty UK v Praze, a doc. RNDr. Boris Rychnovský z Pedagogické fakulty MU v Brně. V jednotlivých regionech jsou ustaveny regionální skupiny, jejichž předsedové jsou automaticky členy předsednictva KEV. Tajemnicí KEV je Ing. Lidmila Krušková.

Příklady aktivit

- celostátní semináře k ekologickému vzdělávání a výchově pro učitele a další pedagogické pracovníky,
- odborné metodické exkurze a zahraniční zájezdy,
- řešení projektů ke komplexnímu ekologickému vzdělávání a výchově – v současné době např. projektu UNESCO „Vzdělávání pro udržitelný rozvoj“, přednáškové cykly a kurzy zakončené osvědčením (akreditace MŠMT),
- vydávání odborných a metodických materiálů k ekologickému vzdělávání a výchově, především pro školy,
- zpracování studií k systému ekologického vzdělávání ve školství a průzkumů realizace ekologického vzdělávání a výchovy pro MŠMT,
- rozvíjení mezinárodní spolupráce,
- organizování mezinárodní výtvarné soutěže Zeleného kříže,
- spolupráce s pedagogickými centry v celé republice (většina PC je přímo členem KEV), se středisky ekologické výchovy a s dalšími mimoškolními zařízeními a organizacemi,
- organizování účasti pedagogů na různých odborných akcích České společnosti pro životní prostředí,
- předávání informací o vhodných odborných vzdělávacích akcích v celostátním i regionálním měřítku,
- předávání informací o aktivitách členů Klubu ekologické výchovy,
- průběžná spolupráce mezi základními a středními školami a vysokoškolskými pracovišti

Členství v Klubu ekologické výchovy

V současné době je v KEV organizováno na 300 členů z celé ČR:

- jednotlivců – zejména učitelů a vedoucích pracovníků ze základních, středních a vysokých škol, z pedagogických center, středisek ekologické výchovy, z výzkumných pracovišť, ze školské správy a z dalších institucí a
- kolektivů – základních a středních škol, pedagogických center, výzkumných pracovišť

KEV vydává každoročně výroční zprávu o své činnosti, která je spolu s dalšími informacemi dostupná na www.kev.ecn.cz

Na některé ze svých akcí KEV zve i nečleny.

(z materiálů KEV)

Bližší informace:

adresa Pertoldova 3733, 43 00 Praha 4,

fax: 02/4018559

e-mail: d.kvasnickova@volny.cz,

kruskova@volny.cz

EKOFILM 2003

Ceny udělené na XXIX. ročníku Mezinárodního filmového festivalu o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví

Velká cena EKOFILMU

filmu: Zobákem a drápem
režie: Krystian Matysek
země původu: Polsko

Ředitel festivalu František Urban předává Velkou cenu Ekofilmu režisérovi Matysekovi Foto: L. Sváček

Zvláštní cena poroty

filmu: Mapa míst svatých a klatých
režie: Josef Císařovský
země původu: Česká republika

Ceny v jednotlivých kategoriích:

Publicistika, zpravodajství

filmu: Loupežná výprava do tajgy
režie: Udo Lielischkies
země původu: Německo

Dokument

filmu: Nomádi severu
režie: Andreas Kieling
země původu: Německo

Vědecký a vzdělávací pořad

filmu: Budoucnost je divoká – Ledový svět
režie: Paul Reddish, Steve Nichols, Kevin Meredith
země původu: Velká Británie

Volná tvorba

filmu: Liškolovení
režie: Michal Uhrín
země původu: Slovenská republika

Cena za režii

filmu: Tam, kde ryby spí na stromech
režie: Michael Havas
země původu: Německo

Cena za scénář

filmu: Mínus plus
scénář: Shahr Cohen
země původu: Izrael

Cena za kameru

filmu: Schönbrunn – Studnice krásy
kamera: Georg Riha, Thomas Kirschner
země původu: Rakousko

Cena Ministerstva životního prostředí

filmu: Mineralog Vojtěch Bárta
režie: Hana Pinkavová
země původu: Česká republika

Cena města Český Krumlov

filmu: Modrý zázrak – Papoušek v ohrožení
režie: Michael Sutor
země původu: Německo

Cena Jihočeského kraje

Kolekci studentských filmů Soukromé vyšší
odborné školy filmové v Písku
země původu: Česká Republika

Cena hlavního partnera ČSOB, a.s..

filmu: Maj kompjutr
režie: Jakub Sommer
země původu: Česká republika

Předávání cen vítězům dětské soutěže Co nám voda dává a bere Foto: J. Radová

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 – Vršovice, tel.: 267 122 549
• Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e – mail: jplaminkova@volny.cz •
Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8 – Bohnice, tel.: 233 551 711, fax: 233 553 422,
e – mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica,
vytiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 12/2003 předáno do tisku 5. 11. 2003.

